List za koristi delavskega ljudstva. Delavci so opravičeni do vsega kar producirajo.

This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROSVETA

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago Ill. under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. Str., Chicago, Ill.

"Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE!

na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vašega naslova, prilepljenega spodaj ali na ovitku. Ako je številka .. (432) tedaj vam s prihodnjo številko našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

Štev. (No.) 431. Chicago, Ill., 14. decembra (December) 1915. Leto (Vol.) X.

Katy Winsky 321 R. R. St. 128

Predsednikova poslanica.

Ob otvoritvi kongresa, v torek, 7. decembra je prečital prezident Wilson pred zbranima zbornicama ameriškega zveznega parlamenta svojo poslanico, ki ima v glavnih potezah sledečo vsebino:

Gospodje kongresniki! Odkar sem zadnjič izpregovoril o položaju Zedinjenih držav, je vojna narodov na drugi strani naše zemlje dosegla s svojimi plameni posamezne dele vsakega kontinenta, ne izvzemši niti našo hemisfero. Mi smo ostali nevtralni, in to je bila tudi očitno naša dolžnost.

Naša briga za neodvisnost in prosperiteto držav v srednji in južni Ameriki se ni nič izpremenila. Stalno ravnamo v duhu načela, ki ga je izrekel

prezident Monroe.

Obstali smo v izkušnji z Mehiko. Usoda te dežele je v njenih rokah. Dokazali smo, da ne izrabljamo njenih stisk in težav in da ji nočemo vsiljevati vlade po svoji volji. To je

panamerikanizem.

To je vtelesenje duha zakona in neodvisnosti, svobode in vzajemne podpore.

Pred kratkim so bili na vabilo in kot gostje naše vlade v Washingtonu zastopniki nekaterih neodvisnih držav tega kontinenta; sešli so se, da bi se pomenili o finančnih in trgovskih odnošajih republik obeh kosov zemlje, ki ju je priroda in politična usoda tako zaupno združila.

Nihče, kdor resnično razume duha velikega naroda, za katerega smo poklicani, da govorimo, ne more prezreti, da gre njegovo

hrepenenje za mirom,

da se izraža njegova nadarjenost najbolj v ohranitvi miru. Velike demokracije niso bojevite. Njihove misli so namenjene svobodi posameznika in svobodi dela, ki podpira življenje, in necenzurirani misli, ki ga vzdržuje.

Osvajanje, podjarmljenje in nadvladanje ni v našem namenu in se ne strinja z našimi načeli. Vztrajamo pa na varnosti v izvrševanju smeri narodnega razvoja, ki smo si jo izbrali. Še več storimo kakor to. Tudi za druge zahtevamo to. Svoje navdušenosti za osebno svobodo in za svoboden naroden razvoj ne omejujemo le na dogodke in korake, ki se tičejo nas samih. Takoj od začetka smo se združili z vsemi pristaši svobode na tej strani morja in smatrali smo za važno, da bi bili naši sosedje rešeni vsakega nadvladavanja od zunaj kakor mi sami.

Vojno

smatramo le za sredstvo za obrambo ljudskih pravic proti zatiranju. In prav tako smo nasprotni vsaki diktatorski sili v lastni deželi kakor vsakemu zunanjemu vmešavanju. Vzdrževali ne bomo

stalne vojske

razun za namene, ki so v dobi miru ravno tako potrebni kakor v dobi vojne; in vedno bomo gledali na to, da ne bo naša vojska v dobi miru večja kakor je treba za njeno rabo v dobi, kadar ne nastopajo nobeni sovražniki proti nam.

Toda vojna ni bila nikdar le stvar mož in orožja. To je stvar

disciplinirane sile.

Če se bodo naši državljani kdaj bojevali na nagel poklic, morajo vedeti, kako se vodi moderni boj, kaj je treba storiti, kadar pride poklic, da bo takoj pri roki in takoj učinkoviti. S temi mislimi so bili sprejeti

načrti vojnega odseka

za primernejšo narodno obrambo, ki Vam bodo predloženi in ki bi želel, da bi jih sprejeli.

Zvišati mislijo stalno silo redne vojske od sedanjih 5023 častnikov in 102.984 mož vseh orožnih vrst na 7136 častnikov in 134.707 mož, torej skupaj na 141.843 vojakov vseh orožnin vrst, in sicer tako, da se doda vojski 52 stotnij obrežne artilerije, 15 stotnij ženistov, 10 pešpolkov, 4 polke poljske artilerije in 4 letalske eskadre, poleg 750 častnikov, potrebnih za različne službe, zlasti za velevažno delo izobrazbe občanske vojske, 792 podčastnikov za službo pri vajah, naborih i. t. d. in potrebno število vojakov za nastanovljalni, bolniški zbor, oboroževalni odsek in drugo, kar je potrebno, da zadošča vojska svojim sedanjih nalogam.

Da bo dežela pripravljena, da hitro porabi kakšen del svoje sile in v večji meri, če nastane slučaj potrebe, misli načrt dopolniti tudi armado 200.000 izurjenih državljanov, nabranih v treh letih. Klicani bodo v gotovih dobah na vaje v pripravnih krajih skupno s primernimi enotami redne vojske. Doba njih vsakoletnih vaj ne sme presegati dveh mesecev v letu. Toliko se mi zdi za obrambo neizogibno potrebno.

Mornariški program,

ki ga predloži tajnik mornarice, je podoben. V njem se zahteva tekom petih let zgradba desetih bojnih ladij, šestih bojnih križark, 10 izsledovalnih križark, 50 torpedoborcev, 15 pogreznic za ocean, 85 obrežnih pogreznic, 4 kanonskih čolnov, 1 bolniške ladje, 2 orožnih ladij, 2 ladij za olje za kurjavo, in ene ladje za popravke. Zgradba teh ladij je porazdeljena na pet let.

Tajnik mornarice zahteva tudi pomnožitev mornariškega moštva za 7500 mornarjev, 2500 mornarskih vajencev in 1500 pomorskih vojakov. Ta pomnožitev bi zadostovala za zasedenje ladij, ki bodo zgrajene leta 1917. in za izurjenje tistih, ki pridejo na ladje, zgrajene leta 1918. Potrebno je tudi, da se pomnoži število gojencev v mornariški akademiji v Annapolis vsaj za 300.

Če se izvede ves ta program, bi imeli leta 1921 učinkovito mornarico, ki bi bila sestavljena iz 27 bojnih ladij prve linije, 6 bojnih križark, 25 bojnih ladij druge linije, 10 oklopnih križark, 13 izsledovalnih križark, 10 križark tretjega razreda, 108 torpedoborcev, 18 oceanskih pogreznic, 157 obrežnih pogreznic, 6 monitorjev, 20 kanonskih čolnov, 4 proviantskih ladij, 15 ladij za kurjavo, 3 transportnih ladij, 3 premogovnih ladij za torpedovke, 8 ladij posebnega vzorca in dveh municijskih ladij.

Toda vojska in bojni aparati so

le en del

tega, o čemer je treba uvaževati, če imamo v mislih varnost dežele. Še druge reči so tu, na katere bomo morali paziti. Tako imamo n. pr. nujno vprašanje trgovine in ladij, ki se tičejo tega velikega problema narodne uspešnosti.

Iz mnogih važnih vzrokov je potrebno, da dobimo

veliko trgovsko mornarico.

Nadvse je važno, da imajo Zedinjene države ne le svoje lastne ladje na morjih in da uživajo gospodarsko neodvisnost, ki jo more zagotoviti le primerna trgovska mornarica, ampak da uživa tudi vsa Amerika enako neodvisnost, če noče biti potegnjena v vrtinec evropskih zmed.

Nalogo, da se zgradi primerna trgovska mornarica za Ameriko, mora naposled prevzeti in izvrševati

privatni kapital,

kakor je prevzel in izvrševal vsako podobno nalogo med nami in v preteklosti. Toda vlada ne sme opustiti začetka, in sicer mora to storiti takoj.

Naše blago ne sme ležati nagrmadeno v naših pristaniščih ali naloženo na postranskih tirih v tovornih vozovih, ki jih je na železnicah vsak dan treba; ostati ne sme brez transportnih sredstev za katerikoli del sveta. Zato bodo sedanjemu kongresu podani predlogi za

nakup ali stavbo ladij,

ki bi bile lastnina vlade in bi jih vlada upravljala, podobni predlogom, podanim zadnjemu kongresu in le v nekaterih posameznostih izpremenjeni. Priporočam, da se ti predlogi čimprej sprejmejo.

Še ena reč se mi zdi, da je tesno spojena z vprašanjem narodne varnosti in pripravljenosti za obrambo. To je naša politika z ozirom na

Filipine in narod na Portoriki.

Predlogi za izpremembo in zboljšanje vlade na Filipinah in za podelitev večje politične pravičnosti narodu na Portoriki so bili podani 63. kongresu in bodo predloženi tudi Vam. Priporočam Vam, da jih čimprej sprejmete z iskrenim prepričanjem, da je malo predlog, ki bi jih mogli sprejeti, da bi bolje poslužile izgladitvi potov do velikih političnih dejanj.

Govoril sem Vam danes, gospodje, o edinem predmetu, o pripravljenosti naroda, da bi se pobrigal za svojo varnost in si zagotovil svobodo, da more igrati nepristransko vlogo na tej polovici zemeljske oble in na svetu.

Z vsemi deželami sveta živimo v miru in razlog imamo pričakovati, da ne dovede nobeno sporno vprašanje med našo in med drugimi vladami do resnega prerušenja prijateljskih stikov. Obžalujem zato, da moram reči, da so bile najresnejše grožnje proti našemu narodnemu miru in proti naši varnosti izrečene

v obsegu naših mej.

Rdečica me obliva, ko priznavam, da so državljani Zedinjenih držav, rojeni pod drugimi zastavami, ali pripuščeni po naših gostoljubnih naturalizacijskih zakonih k uživanju popolne svobode in k vsem prilikam Amerike, ki so nakapali strup nezvestobe v žile našega narodnega življenja, ki so izkušali spraviti avtoriteto in dober glas naše vlade v sramoto, uničiti našo industrijo, kjerkoli so mislili, da služi to njihovim maščevalnim namenom, in ponižati našo politiko v prid tujim intrigam. Njih število ni veliko, ali dosti je veliko, da navali globoko sramoto na nas in nas prisili, da se takoj poslužimo zakona in se očistimo njihove pokvarjenosti.

Toda mi nimamo

primernih zveznih zakonov.

Prosim Vas, da sprejmete čimprej take zakone, in čutim, da Vas ne prosim s tem nič druzega, kakor da ohranujete čast in samospoštovanje naroda.

Govoreči o pripravljenosti, da ji zagotovimo varnost, ne smemo pasti v zmoto, da prihaja njena prava moč od oboroženja in od same obrambe pisanega zakona. Njena varnost prihaja od njenega ljudstva, od uspehov v podjetjih, od svobodne prilike za izrabljanje prirodnih virov naše velike domače zemlje in dežel izven naših kontinentalnih mej, od organizacije, svobode in sile našega gospodarskega življenja.

Domača vprašanja, ki so vezala pozornost zadnjega kongresa, so važnejša v tej dobi izkušnje kakor kdajkoli. Stvar, katero bi si morali posebno vzeti k srcu, je ustanovitev dobrih ukrepov, da bi mogli mobilizirati svoje gospodarske vire, kadarkoli bi bilo potrebno.

Kar je nadalje važno, je to, da bi morale biti industrije in viri dežele pri rokah in pripravljeni za mobilizacijo. Nujno je, da najdemo kmalu sredstva za to, da podamo razumno

vladno pomoč in povzbudo

industrijski izobrazbi in izobrazbi v gospodarskih poklicih, kakor smo že davno storili v svoji poljedelski industriji; da bi obenem, ko varujemo prirodne vire dežele, jih dali na razpolaganje tistim, ki jih porabijo hitro in razumno; da uvedemo hitro v veljavo določbe o poljedelskem kreditu, kar bi pomnožilo obsežne kreditne možnosti, ki jih je dal že farmarski zakon o rezervnih bankah, s primernimi sredstvi, s katerimi bi se dobili dolgi krediti na poljedelske hipoteke; in da bi pazneje študirali pravo prilagoditev naših gospodarskih priprav k menjajočim se pogojem.

Morda poprosim nekoliko pozneje tekom Vašega zasedanja za dovoljenje, da izpregovorim obširneje o tej stvari. Medtem bi Vam rad podal sledeči predlog:

Prometno vprašanje

je v tej deželi nadvse resno in nujno. Zadnji čas smo imeli večkrat razloge za bojazen, da ne bodo mogle naše železnice, kakor so sedaj urejene in opremljene, uspešno zadostovati tem potrebam. Mislim, da bi bilo pametno imenovati preiskovalno komisijo, da bi s temeljitim študijem dognala, če so naši zakoni, kakor so sedaj sestavljeni in kakor se izvajajo, tako dobri, da bi mogli rešiti ta problem. Prepričan sem, da ne želi nihče koraka nazaj. Kontroliranje železnic po zvezni komisiji je imelo čudovite posledice in je popolnoma opravičilo upanje in pričakovanje tistih, ki so ga prvotno predlagali. Tu ne gre za vprašanje, kaj naj odpravimo. Vprašanje je, če imamo kaj druzega, kar bi mogli storiti, da bi nam dalo učinkovitejša sredstva za zboljšanje pogojev, pod katerimi ravnajo železnice in napraviti iz njih uspešnejše služabnike celotne dežele.

Velikemu narodu služimo. Služiti bi mu morali v duhu njegovega lastnega genija. To je genij običajnih ljudi za avtonomijo, delavnost, pravičnost, svobodo in mir. Gledati bi morali na to, da mu ne bi manjkalo nobenega sredstva in nobene sile zakona, da more igrati svojo vlogo odločno, varno in z zagotovljenim uspehom.

"Nadvse zadovoljivo"

Tajnik zveznega zaklada McAdoo je dne 8. decembra objavil svoje letno poročilo. Primerjajoč sedanji finančni položaj z lanskim meseca decembra, pravi, da mora biti za vse ameriško ljudstvo brez razlike strank "vir najglobokejšega zadoščenja." Grozeča kriza je bila pregnana in kredit Zedinjenih držav se je čelo povečal. Tekom leta se je vsled vladnega napora dosegel napredek na vsakem polju dela in sedaj je prosperiteta po vsej deželi utrjena.

Deficit sicer ni izginil iz zveznega zaklada, toda McAdoo zagotavlja, da bo do dne 30. junija 1916., ko se konča fiskalno leto, gotovina splošnega fonda znašala 32,644.605 dolarjev, tudi če se ne bi storiti nobeni posebni ukrepi.

Lepo bi bilo, če bi bilo res vse tako kakor vidi McAdoo. Ali gotovina v zvezni blagajni, ki lahko tembolj veseli zakladnega tajnika, čim večja je, vendar še ni merilo prosperitete v deželi. In gospod finančni minister se zelo moti, če pravi, da je vse ljudstvo brez razlike stranke lahko nadvse zadovoljno s položajem.

Brez pridržka priznavamo, da je v Zedinjenih državah nekoliko gospodov, ki so lahko tako zadovoljni kakor še nikdar ne. To sta n. pr. oba Rockefellerja, pa Schwab, pa Morgan, pa Gary. In še nekoliko takih znanih imen. Tudi Ford, ki je odšel z golobom miru čez morje, je med njimi.

Ali če je prosperiteta v deželi tako utrjena, kakor pridiga McAdoo, tedaj bi radi vedeli, zakaj se javljajo po mestih zopet armade brezposelnih? Prosperiteta pomeni mnogo dela, dobre plače in zadovoljnost mase. McAdoo sicer zahteva zadovoljnost "brez razlike strank", ali tega, kar ustvarja zadovoljnost, ne morejo dati ljudstvu vse njegove številke. Za človeka, ki mora živeti od svojega dela, ni prvo vprašanje, koliko denarja je v zvezni blagajni, ampak kako bo on zaslužil, kar potrebuje za svoje življenje.

Zdi se, kakor da bi bil McAdoo pozabil, da ni njegova blagajna edini oddelek zvezne vlade. Ravno en dan, preden je on objavil svoje letno poročilo, je predsednik Wilson v svoji spomenici naznanil kongresu povečanje armade in mornarice. Ustanovitev novih polkov in zračnih eskader, puške in granate, ladje in kanone bo treba plačati. Torej bo treba "novih ukrepov", s katerimi se bodo nove stotine miljonov iztlačile iz ljudstva, in če misli McAdoo, da so vse to "viri največjega zadoščenja" za vse ljudstvo "brez razlike stranke," tedaj so njegovi pojmi o zadovoljnosti in njenih pogojih nadvse čudni.

Zadovoljnost bo ljudstvo tedaj lahko doseglo, kadar bo imelo samo svojo usodo v rokah; kadar bo samo vladalo.

Trgovska mornarica.

Lani je kongres pokopal Wilsonov predlog, da naj si Zedinjene države napravijo svojo trgovsko mornarico in da naj v ta namen predvsem nakupijo ladje, ki so vsled evropske vojne na prodaj. Letos ponavlja svoj predlog, ki ga je medtem le v nekaterih podrobnostih izpremenil. Ostalo pa je glavno načelo, da naj vlada nakupi ladje, da naj z njimi obratuje, dokler ne bo vsa reč popolnoma v tiru in se dobro izplačala, potem pa naj prevzame trgovinsko mornarico privatni kapital.

Tistim kapitalistom, ki prihajajo v prvi vrsti v poštev, da bi vodili pomorsko trgovino, je to vse premalo. Wilsonov načrt obrekujejo, češ da je "socialističen." Po njihovi teoriji je namreč to socialistično, da posega vlada sploh v prometno-trgovske reči, ki bi morale ostati popolnoma prepuščene privatnemu kapitalu.

Torej so gospodje nesebični? Po Wilsonovem predlogu je posneti, da bo treba v začetku nekaj žrtev in da utegnejo biti prvi čas izgube. To naj bi prevzela vlada nase. Kapitalisti pa hočejo sami kaj žrtvovati.

Kaj še! — Nekoliko razlike je v stvari. Kapitalisti hočejo takoj dobiti ladje v roke. Da pa ne ostanejo brez dobička, naj vlada subvencionira privatno paroplovbo. Z ljudskim denarjem naj se kapitalistom plačuje profit.

V resnici ni Wilsonov načrt prav nič socialističen in delavstvo se ne more niti najmanje ogrevati zanj. Če bo vlada toliko časa obratovala, dokler je treba doplačevati, kadar bo nosil promet dobiček, pa oddala ladje privatnemu kapitalu, bo dala kapitalistom darilo na račun ljudstva. Kapitalisti vedo to prav dobro in Wilsonovemu načrtu nasprotujejo le zaraditega, ker bi radi dobili še več.

Da je trgovska mornarica potrebna, je pač gotovo. Vzhodne železnice so vse prenapolnjene z blagom, za katere ni ladij. Mnogo naročil se ne more sprejemati, ker se ne more blago dodajati naročnikom ob tistem času, ko ga potrebujejo. Tudi za delavstvo to ni vseeno, zakaj čimbolj se razširja trgovina, tem več je možnosti za delo.

Ali če hočejo Zedinjene države kupovati in graditi ladje in obratovati, dokler je riziko velik, naj jih obdrže tudi tedaj, kadar se bo promet izplačeval. Za nakup se rabi ljudski denar, torej je edino pravično, da ostane tudi dobiček ljudstvu, vsaj v tisti obliki, kakor je ljudstvo sedaj organizirano.

Kapitalistični značaj vlade je v Wilsonovem načrtu povsem jasen. Namesto da bi podržavila, kar je danes na škodo celote v kapitalističnih rokah, hoče izročati še nove naprave privatnim kapitalistom.

PATRIOTIČNI KOBURG.

Dunajska "Arbeiter Zeitung" poroča, kako hitro je bil pripravljen Koburški princ na plačilo davka. V zmislu novega zakona na Ogrskem morajo namreč plačati zvišani davek vsi oni, ki imajo več kakor 20.000 K letnih dohodkov. Med prizadetimi je tudi princ Filip Koburški, ki poseduje poleg obsežnih zemljišč tudi veliko palačo v Budimpešti. Davčna komisija je na podlagi 3-miljonskih dohodkov predpisala davek. Ker se je temu visokorodnemu gospodu dozdevalo, da je preveč obdavčen, je vložil po svojem zastopniku proti odmeri ugovor. V tem ugovoru poudarja, da je član cesarske hiše in da mu vsled tega ni potreba plačevati davka. Ko se mu je pa dokazalo, da je le v sorodu s cesarsko hišo, je zglihal, da so ga obdavčili le za 300.000 K letnih dohodkov. Značilno je, da se je prvič branil, drugič pa zglihal, da plača princ davek namesto od 3 miljonov le od 300.000 kron dohodnine.

Značilno, ampak ne čudno. Čemu pa je v sorodu s skoraj vsemi vladajočimi družinami, čemu bližnji sorodnik bolgarskega in belgijskega kralja, čemu ima sorodnike celo na avstrijskem in na nemških tronih? Davke plačevati je pa plebejsko.

GOSPODIN FRANJO.

ROMAN—SPISAL PODLIMBARSKI.

Tuzla je tisti večer hrumela pod vtiskom krvavega dogodka v Doboju. Vsak je govoril o aferi ali pa vsaj nastavljal ušesa, da bi slišal, kako sosed sodi o njej. Po javnih lokalih so se zbirale gruče, v katerih so se slišala različna mnenja. Samo Turki so molčali; neumesten se jim je zdel dvoboj, ki bi bil lahko ukanjenemu soprogu upihnil luč življenja.

Vilar je šel pred večerjo v Agularjevo kavarno, kjer je bilo zbranih mnogo častnikov. Nekateri so bili zamaknjeni v igre, a večina jih je razpravljala o dvoboju. Vstopivši se je na vse strani klanjal; nekateri so mu hladno odzdravili, nekateri so ga namenoma prezrli kakor človeka, ki je zašel v nepravo družbo. Pred točilno mizo je stala gruča častnikov v živahnem pogovoru. Ker ni videl nikjer praznega prostora, se je, pijoč kavo, oprl ob ogel točilne mize ter segel po svalčici. Tedaj se je priril iz družbe poročnik Mik.

"Kako ste, gospod inženir? Dobro, a?" je vprašal Mik ter rinil Vilarja v kot proti steni. "Lepo, da ste prišli zopet v našo družbo. Nocoj imamo v kazini dunajske pevke. Pridide tja, zabava bo imenitna."

"Lepa hvala, gospod poročnik. Ne morem. Jutri hočem zarana odriniti."

"Vi ste bili vedno zelo solidni. Ko bi se mogel človek tega priučiti! Pravijo, da je zdravo. Glejte, gospod inženir, najina skupna plamenica je potegnila iz Tuzle."

"Koga menite?"

"Gospico Katico pl. Čoban. Skraja ste jo radi videli, a zdaj ste krenili drugam. Prav imate! Pobegnila je. Bog z njo!"

"Gotovo pride nazaj. Ne bodite v skrbeh zaradi nje."

"Deklica je brhka na vseh straneh, a jaz je ne morem vzeti. Ni, ni." Mik je napravil s prsti tisto kramarsko pantomino, s katero se šteje denar. "Jaz potrebujem petično ženo, da izlezem iz dolgov. Zato pojdem v predpustu na dopust. Šesttedensko turnejo napravim po avstrijskih mestih, ni li kje bogate neveste zame."

"Pametno. Naj vam jo nakloni mila usoda! Vi ste mi bili vedno simpatičen."

Nato je oni trčil z ostrogama, se priklonil in se pomešal v gručo, kjer so živahno razpravljali o krvavi aferi. Eni so pomilovali Ljubico in pl. Pesterja, drugi so držali s komisarjem Bajićem. Ljudje, ki so se vedno igrali z vprašanjem o ljubezni in zakonu, so s tega posebnega slučaja prehajali na splošno stališče. Eni so se potegovali za neko žensko vprašanje, rekoč, da je ženska verna in da izvirajo njene slabe lastnosti iz njene zasužnjenosti, drugi so trdili, da pride kmalu doba, ko bo treba odločno zaklicati ženski: Do tod in dalje ne! Nekateri so obsojali žensko, ki ni bila brezmadežna, ki ji je bila ljubezen zgolj igra, čeprav so bili sami razvratni nečistniki in so v smelosti pred žensko iskali svojo slast, drugi so smatrali ljubezen za smešno stvar pesnikov, a grešili bi proti mehanizmu prirode, ko bi se ustavljali njeni mamljivosti. Na tako vihravo in opotekavo stvar, kakor je ljubezen, bi pač ne smeli graditi tako važne institucije, kakor je zakon, nerazrušljive zveze do konca življenja — so modrovali najmodernejši. Naposled se je družba razdelila v dva tabora: eden je bil za svobodno ljubezen, drugi za zakon, razbremenjen z razporoko.

Inženir je naravnost gledal v družbo, včasi je celo z glavo pritrknil, da ne bi mislili, da tajno prisluškuje. Zdaj se je ozrl temu, zdaj onemu gospodu v obraz. Njegove oči so bile široko odprte, kakor bi gledala iz njih široka misel o obravnavanem predmetu.

"Gospod inženir naj nam pove svoje mnenje!" je rekel stotnik Hvalibogovski, obrnivši se k Vilarju. Po njegovem prešitem in prežitem obrazu se je razlila sama porogljivost. "On nam je pokazal svojo filantropijo pri delavcih, pri Bošnjakih, pri kravah —"

"Pri Bošnjakinjah tudi," je pristavil Buzduga, ki se poprej ni zmenil za Vilarja.

"Žensko vprašanje spada v filantropijo. Od gospoda inženirja zvemo, kaj je pravo, kaj ne." Več nego ošabna nagajivost, zloba sama se je svetila v stotnikovih očeh.

Vilar je čutil, da ga hočejo objestno zbadati. Zato je dosti neprijazno odgovoril: "Po mojem mnenju bi trebalo začeti pri kali."

"Ab ovo — e-e. To je res, ker vsako življenje se začne s kalom," je rekel pl. Merks, vesel svoje dovtipnosti. Jezil se je na inženirja, ker je postavil lep in trden most, za katerega si generalov adjutant ni mogel lastiti nobenih zaslug.

"Koren zla je v nas samih, namreč v moških. Treba bo vzpostaviti prapor nekega moškega vprašanja. Izpraševati nam bo treba svojo moško vest. To ne pojde, da bi ženskam nasajali težke porcelanaste klobuke na glavo, moški pa naj bi nosili mehko klobučevino."

"Torej zagovarjate gospo Ljubico?" je vprašal Hvalibogovski, začutivši Vilarjev pik.

"Ne zagovarjam je, obsojam pa umrlega načelnika pl. Pesterja in z njim vse zavratne ljudi, ki širijo našo razuzdano prosveto po Bosni."

"Kakor s prižnice nam govorite, gospodine Franjo," je sladko se smejoč vščipnil pl. Merks.

"Naš gospod inženir plava s svojim prijateljem kaludjerom," je zbodel Buzduga.

"Vse dobre nazore, kjerkoli sem jih slišal, sem zbral in živim z njimi."

"No rečem, gospod inženir," je povzel Hvalibogovski, "da niso vaši nazori koristni — za gotove kroge. Za nas kulturonosce pa niso. Vi se družite z nekimi ljudmi, ki nas sovražijo in nam hočejo škodovati. Iz vaše samote prihajajo vznemirljive vesti. Prav tik vašega pašalika je morala oblast nastaniti orožnike."

"Zaradi mene jih ni. Moje srce je čisto in moje roke so neomadeževane. Odgovarjale bodo one pijavke, ki so uvedle v delavskem taboru ta nevzdržljivi sistem. Vem, kdo hujska in šunta proti meni — tisti, ki sem mu trn v peti in bruno v očesu."

Hvalibogovski se je odvrnil in tudi drugi so pokazali Vilarju hrbet.

44.

Po večerji je hodil po Kaisersheimbovi ulici. Mrazilo ga je in izhojeni sneg mu je škripal pod nogama. Mikalo ga je, da bi posetil Hrenove, pa zdelo se mu je prepozno in premagal se je. Zdajci je zaslišal za pravoslavno cerkvijo, kjer leži srbski del mesta, zvočno tamburanje. Napotil se je tja. Postal je pred podolgovato, pritlično, vso razsvetljeno hišo z napisom 'Srpska kafana.' Vstopil je. Prijetna toplota ga je objela in vonjava po dišečih svalčicah. Ozrl se je po zakajeni sobi, kakor bi iskal znanca. Sedel je k prazni mizi prav pri durih. Da je vstopil Kitajec, ne bi bil zbudil večje pozornosti, nego jo je on. Ta družba ni bila vajena, da bi se zatekel kdaj švabski človek k njenim zabavam v njeno kavarno. Gostje so se ozrli nanj in si nekaj zašepetali. Kmalu pa so se privadili njegove prisotnosti in pustili so ga v nemar. Le kavarnar je včasi pogledal k njemu in mu postregel. Pa še nekdo se je pojavil pred njim: oni šumar Nikolić, katerega je bil že parkrat videl v kaludjerovi družbi, mu je prinesel z roko pisani spored tiste zabave.

Dolgo je zrl v spored in luščil cirilico. Ko je bil z vsem na jasnem, je začel razmotrivati družbo, poslušati petje, govore, guslarja in tamburaše. Zaznal je, da se nekdo neprestano ozira nanj: v somraku pod stensko sliko, ki je predstavljala nekega v slavnostni obleki namočeradenega mogotca, se riše zabrisana velika glava Nikoličeva, svetijo se iz dima šumarjeve oči, kakor bi ga izpraševale, kako se kaj počuti v tej družbi. Vilarju se je zdelo prijetno, ker tu ga nihče ne moti, nihče ga ne izprašuje po njegovih nazorih, nihče mu ne ugovarja. Spomnil se je one družbe na pustem kazinskem etoku, ki se ne mara priličiti domačemu prebivalstvu, ki namerava na veke ostati sama zase s svojimi šegami in svojim jezikom, ki prav sedaj cinično razpravlja o nekem ženskem vprašanju ali pa o porobi zavojevanega ljudstva. In dobro se je zdelo Vilarju, da se je odkrižal tiste družbe.

Ker je kavarnar domneval, da se samotni tujec dolgočasi, mu je prinesel dva srbska lista. Poglobil se je v čitanje. V nekem gospodarskem članku je naletel na poročilo, da začne Turčija prihodnjo pomlad graditi železnico preko Macedonije. Ta vest mu je dala snovi za dolga premišljevanja, odprla mu je novo obzorje. Sklenil je, da poizkusi spomladi svojo srečo v Macedoniji. Tja vzame s seboj Danico in jo reši vseh nevarnosti in neprilik. Tako se je bil zatopil v svoje načrte, da ni slišal ni tamburašev, ki so med hrumečim pritrjevanjem gostov prav takrat svirali himne: rusko, srbsko in črnogorsko. Slavnostne pesmi so mahoma naredile konec zabavi. Še ni bila končana poslednja, ko je stopil v kavarno mestni pisar Odisej Korkirić v spremstvu dveh pandurjev. Ponižno, toda z nekim izrazom nasmešljivosti je pozdravil inženirja, potem je stopil v sredino kavarne ter objavil, da mora razgnati družbo, ker se tu svirajo in prepevajo državi nevarne pesmi; zunaj stoje vojaki, ki bodo s silo razgnali goste, ako se rade volje nemudoma ne uklonijo njegovemu ukazu. Gostje so drug za drugim plačali in mirno odšli. Pred kavarno je stala močna vojaška patrola. Izza nje se je zaslišal bobneči glas nadporočnika Buzduge. "Lahko noč, gospod inženir!" je zaklical Vilarju, odhajajočemu k počitku.

Vilar se je motil, misleč, da se je iznebil kazinske družbe in da lahko hodi svoja pota.

Drugo popoldne so sedeli v biljardni sobi kazinske restavracije častniki Hvalibogovski, pl. Merks in Buzduga pri važnem poslu. Posvetovali so se o rezervnem poročniku Francetu Vilarju. Vsi trije so bili tega mnenja, da je imenovani častnik že mnogokrat omadeževal oficirsko stanovsko čast, za kar zasluži, da ga naznanijo kornemu poveljništvu v Sarajevu, ki naj ga tira v preiskavo pred oficirsko častno sodišče. Prvi obtožitelj stotnik Hvalibogovski je imel pred seboj razgrnjenih par pisem gozdarja Bierkopfa in je iz njih sestavljal obtožnico. Gozdar je bil namreč izpod Konj-planine večkrat pisal svojemu prijatelju Hadžirumbi in mu tožil gorje, ki je navalilo nanj, odkar je inženir obrnil vse narobe. V teh pismih je slikal inženirja kot uradnika, ki uči delavce štrajka in revolucije; njegovi nazori mejijo že na anarhijo, tako je popustljiv napram delavcem; on je kriv, da se pojavljajo neredi in nemiri v drvarski koloniji, kjer je zasejal neke ideje o svobodi, enakopravnosti in bratstvu; sam ni discipliniran in tudi pri delavcih ne ume uvesti discipline; med njimi trpi agitatorje in rogovileže; v svoji samovoljnosti hlepi po popularnosti, katere je pri Bošnjakih tudi v obilni meri deležen; kakor delavcem tako našepetava tudi domačemu prebivalstvu ter zbuja neizvedljive nade in očito pravi, da dolgo ne bo mogel gledati tega zatiranja s strani švabske gospode; ves se nahaja v taboru nezadovoljnežev in upornikov in kjer le more, izpodbija naš ugled in našo idejo. Vse to je posnel Hvalibogovski iz gozdarjevih pisem in obžaloval je ubogega Čumurpašo, da mora s takšnim nerednim človekom opravljati svoje težko, odgovornosti polno delo, in vse to je razložil svojima tovarišema. Sam iz svojih izkušenj je dokazal, da tudi on smatra inženirja za nezanesljivega človeka, ki je pripravljen pri vsaki priliki vreči poleno v pošteno kulturno delo ter mu podstaviti nogo; tako se je zaril v simpatije bosenskih malkontentov, da mu je vse prav, kar najde na teh ljudeh; celo deklico si je izposodil pri tem zakrknjenem rodu, sestro izpodenega meniha in najhujšega agitatorja, ki jo skriva v Tuzli pri uradniški rodbini, izpodbil bi vsako vladno napravo in vsak ukrep, ki meri za ohranitev reda, tako potrebnega za Bosno.

"E-e — gospod stotnik," je povzel pl. Merks, gladeč si s peresnim držalom temno dlačico pod nosom, "to ne gre, da bi kornemu poveljništvu toliko nakavkljali na papir. Naš kancelijski poslovni red nam veleva, da morajo biti prijave kratke, jasne in prepričevalne. Tu treba navesti in poudariti konkreten prigodek."

"To je tista," je potrdil drugi obtožitelj, nadporočnik Buzduga. "Mi kot poštenjaki ga ne nameravamo ovaditi civilni oblasti zaradi dejanj, ki se bližajo že veleizdaji, mi ga hočemo naznaniti vojaški oblasti, da ga pahne iz oficirskega zbora, katerega več ni vreden. Tudi jaz bi ga bil že dvakrat lahko ovadil, da se vmešava v težavno poslovanje mojih orožnikov, da zlobno kritizira našo upravo, pa tega nisem storil, ker sem si mislil: človek je mlad, neizkušen, sčasoma se pač prilagodi tukajšnjim razmeram in kar je glavno: častnik je, ki se je udeležil okupacije; s takšnim treba ravnati švalerensko." Po teh besedah je primaknil svoj stol bliže k adjutantu, tako da je videl na njegov papir, kamor je bil že napisal naslov. "Ti naznani samo snočnji prigodek," je govoril pl. Merksu, ki je posloval kot zapisnikar, "namreč uvodoma napiši, da se inženir, dasi je častnik, namenoma ogiblje oficirske družbe ter zahaja v beznico, kjer se pojo in svirajo izdajalske himne, kjer na stenah ne visi nobena patriotska slika."

"Panslav je — napiši!" se je vmešal Hvalibogovski.

"Ne, tega ni treba. Inženir s svojim socialnim mišljenjem in svojim panslavizmom itak telebne v jamo, za kar ga odkrito obžalujem. Preden pojde iz Bosne, mu njegovo predstojništvo gotovo še naprti disciplinarno preiskavo ali pa ga spravi njegova drznost pred sodišče. Pa to so skrbi drugih činiteljev, naša stvar je ta, da odloži častniško dostojanstvo, ki ga je zapadel s svojim neopreznim ravnanjem. Napiši torej, da se je udeležil nepatriotske zabave v srbski kavarni, da se je strinjal z izdajalskim mišljenjem, ki se goji v tem lokalu, ker ni vstal, ni odšel, ko je slišal slavnostne pesmi nam sovražnih držav."

Pl. Merks je odobril orožnikov nasvet in pisal. Ovadbo so poslali na korno poveljništvo v Sarajevu, ki je odredilo preiskavo.

Bilo je že proti koncu januarja, ko je dobil Vilar poziv pred častno sodišče. Posmejal se je, ko je zvedel, kako je tisto noč v srbski kavarni onečastil sebe in vojaški stan. Prestregel je obravnavo, ki je navadno dolgotrajna, s prošnjo, da bi smel odložiti častniško dostojanstvo. Po tej odpovedi se mu je zdelo, da mu je tem laže na duši, čim manj ima dostojanstev na telesu.

In zopet se je zaril v svojo planino. Vedel je, da ima med drvarji nekaj nezadovoljnežev, katerim bi ne mogel nikdar ugoditi, nekaj takšnih, ki očito opravljajo posel agitatorstva, toda ne mogel bi odgnati od dela človeka, ki je prosil za delo. Potrpel je s šuntarji tem rajši, ker se je nadejal, da se pomirijo, kadar bo strto vstaško gibanje v sosednjih pokrajinah. Do konca je hotel ostati zvest svojim načelom in s tistim gorkim srcem kakor poletne mesece je hodil tudi pozmi v delavski tabor. Včasi je ostal v Medvedjem Dolu do pozna večera; to je bilo takrat, kadar je pričakoval jasno noč in je mogel brez plamenice v dolino; pozimi je bilo to mogoče, zakaj nočna luč je prodirala skozi ogoljene veje noter do steze. Drvarji so morali zvečer ob svitu zažganih grmad žagati in klestiti. in Vilar je rad postajal pri njih, ako ni bil navzoč Bierkopf. Grejoč se ob ognju, je poslušal njih otožne pesmi, ki so se razlegale v mesečno noč; zvesto je vlekel na uho, da bi ne preslišal tega, kar žalko in enozvočno kipi iz trpečih src: izlival se je njih potok solz in bridkih spominov na dolgotrajno sužnost. Ako niso peli, so se razgovarjali, skraja vsaka gruča o svojem osebnem predmetu, a kmalu se je pririnila na površje vseobča nezadovoljnost, katero so umeli agitatorji zgovorno podpihovati. Lazar Tunguz je bil prinesel v delavski tabor zahtevo po skrajšanju dnevnega delovnega časa: sekalo naj bi se pozimi kvečjemu po devet ur na dan, nikakor pa ne pri luči. Kdo je kdaj videl, da bi se v gozdu delalo po noči? Te po gozdarjevih in paznikovih nazorih predrzne in preoblastne terjateve so se drvarji hitro poprijeli. Kadar je prišla govorica nanjo, so vse vprek letele grozne kletve ter strahovite pogrde in grožnje. Takrat je Vilar huje nego drugekrati čutil zamršenost socialnega reda. Kakor bi brušene sekire padale na njegovo razmehčano srce. Robantenja ni maral dolgo poslušati. Tu ni mogel odpomoči, ker določitev delovnega časa ni spadala v njegov delokrog. Tiho se je splazil od ognja in se napotil navzdol. V srebrni mesečini se je lovil preko kamenitih in lesenih pragov, zroč v fantastne oblike, ki jih je, podobne razmreženim arabeskam velikolepe mošeje, magična svetloba naslikala na strmo stezo in na hrumeči potok.

Včasi je šel že zjutraj na planino. Opoldne je zaužil skromno kosilo pri drvarjih, potem se je napotil v han ob Oskovi. Laskala mu je misel, da posedi tam, kjer je živela Danica, kjer se je seznanil z njo. Navadil se je bil tistega kraja in prijetno se mu je zdelo, izpregovoriti besedo z Mušićem in Vazkom. Sam sebi se je čudil, da se je navadil teh ljudi. Ne, on ni bil ustvarjen za častnika, ne za ono gospodo, ki morajo po nekih pravilih stati na nekem posebnem stališču, nekje izven ljudstva. Ona pravila so se mu zdela v nekem oziru globoko premišljena, toda odganjala so ga od družbe, kljuboval jim je, dočim so ga preprosti ljudje v svoji odkritosti in naravnosti tako zelo vlekli nase, da so ga takorekoč lahko ovili krog prsta.

Perovo zdravje se je nekoliko popravilo, vselej je oživel, kadar je prišel imenitni gost. Odkar mu je zaupal zgodbo svojega bednega življenja, se je nekako zbližal in sprijateljil z njim. Tisti, ki pozna in uvažuje moje trpljenje, je moj prijatelj — tako si je mislil starec. Brez boazni in z iskrenostjo v srcu je sedel po cele ure kraj gospodina Franja. Večkrat se je povrnil k svojim življenskim spominom, v odlomkih je ponavljal svojo tužno povest, jasnega obraza in smehljaje se jo je pravil, kakor bi hotel vliti Vazku, čepečemu mu pri kolenih, svojo vztrajnost in krepko voljo in bi se hotel pred gostom ponašati s svojo borno preteklostjo.

Toda Vazko ni dolgo ostal pri svojem stricu. Zdaj, ko je bila tudi Danica v mestu, ga je še bolj mikalo tja. Vilar je začel premišljevati o njegovem hrepenenju. Razsodil je, da bi bilo za dečka, kateremu je bilo itak prisojeno, da pride k svojemu drugemu stricu v Dalmacijo učit se opankarstva, koristneje, ako prčne z učenjem že sedaj, in sicer pri Grgiću v Tuzli. To misel je razodel Mušiću in tako se je zgodilo, da se je peljal nekega dne sredi zime z Vazkom v Tuzlo, kjer ga je spravil v učenje k Grgiću.

V Bierkopfovi duši se je nahajalo brzdno sebičnosti, iz katerega bujno rastejo vse druge strasti. Hlepenje po lastnem dobičku mu ni dalo miru; njemu je fanatično tlačanil brez ozira na blaginjo Avstrije in zasedenih dežel. Želel je nakopičiti takšno premoženje, da bi s na stara leta lahko kupil hišo, ki bo stala na glavnem trgu levovskega mesta. S Tunguzom in Konjhodžićem je spravil v drvarski tabor dva agitatorja, ki naj bi delala inženirju neprilike. Gozdar je bil dober poznavatelj ljudi in je vedel, da mu njegov nasprotnik sede na limanice. Miril bo agitatorja, ne da bi ju spodil od dela. V konaku je bil Bierkopf dobro popisan; pl. Pester ga je bil zelo priporočil novemu okrajnemu načelniku, dočim o inženirju ni sodil dobrohotno. Zato je načelnik, ko so se mu predstavili uradnik, Bierkopfa zelo prijazno izprašal o delu na Konj- planini, dočim je šel hladno mimo Vilarja. Gozdar je to izrabil: večkrat se je napotil v Tuzlo, kjer je pred načelnikom skrajno neugodno slikal položaj v drvarski koloniji. Rekel je, da zdaj tam gospodari večinoma inženir, s čigar nazori se mnogokrat ne more ujemati, a upreti se jim ne sme; on, gozdar, ni ne krop ne voda, ne miš ne ptič in ta razdvojenost v vodstvu močno škoduje redu, prav zato je morala oblast blizu drvarskega tabora nastaniti orožnike in če pojde tako dalje, bo treba postaviti tudi vislice. Vedel je načelniku vsepiti spoznanje, da so prava inženirska dela na Konj-planin izvršena in da je za par let tam inženir nepotrebna oseba. Načelnik se je prestrašil črne slike s Konj-planine, zakaj bal se je, da ne bi švignil plamen vstaje tudi v njegov okraj. Hitro si je prisvojil gozdarjev nazor in tem rajši ga je sporočil v Sarajevo, ker je bil vnet za reforme in za štedljivost v upravi, s čimer se je nameraval prikupiti deželni vladi. Iniciativno je hotel vladati svojemu okraju in kdor je prvi kaj pametnega sprožil, isti mu je prirastel k srcu. Še laže je dobil Bierkopf stotnika Hvalibogovskega na svojo stran. Ta je sploh sovražil uradnike, ki so se ponekod bratili z domačini in uživali nevarne ideje v deželo, kateri se je je moralo po stotnikovi sodbi vladati samo z vojaško silo. Obljubil je prijatelju, da se v njegovem smislu obrne na vplivnega gospoda pri deželni vladi, čigar beseda toliko zaleže, da nikdar več nebo stopila noga takšnega Panslava, kakor je Vilar, na Konj-planino. Gozdar si je od veselja mel roki v nadi, da kmalu zopet vzevete njegova pšenica. Ni se varal. Prej, nego je pričakoval, se je zpolnila njegova želja.

45.

Kakor je napovedal Hren, tako se je zgodilo: Jovice Miloševića niso izpustili iz preiskovalnega zapora. Pr civilnem sodišču so proučili vse listine, ki so bile spisane o njem, toda glede njegove krivde niso prišli na jasno. Pričevanje inženirja in drvarja Glavača, tistega Mrkezkovega Janeza od Sv. Frančiška, ki je bil skraja za kuharja v Medvedjem Dolu, je tako glasno govorilo proti Atifu Sarajliji, da se je zdelo sodnikom potrebno, zaslišati tudi njega. Pisali so orožništvu ponj, toda to je odgovorilo, da je Atif Sarajlija odšel v Hercegovino in kadar se vrne, se bo precej pojavil pri sodišču. Na takšno izjavo so odgodili preiskavo in položili nanjo se nanašajoči sveženj listin na stran. Prišla je ovadba zaradi Daničinega kinžala. Orožnik bi jo bil rad zamolčal, pa je ni mogel, ker je šlo za sestro močno osumljenega in nevarnega človeka. V svesti si svojega prevsilnega vedenja pred deklico je napisal ovadbo z dosti rahlim besedami, toliko da izpriča svojo vestnost in natančnost. Sodnikom je lepi kinžal zelo ugajal, bili pa so toliko delikatni, da zaradi takšne malenkosti niso zvali deklice pred sodišče; stvar naj pride skupno s kaludjerovo zadevo na razpravo, kadar se pojavi Atif Sarajlija kot priča. Priložili so ovadbo Miloševićevim aktom. Vanje se je zažrl kancelijski prah, preden so prišli na dnevni red.

Vazko je bival v Tuzli samo nekaj tednov. Mladi mojster Grgić je bil z okretnim in bodrim dečkom zadovoljen. Osnovna navodila za prikrajanje opank mu je kmalu vcepil, sicer pa ga je porabil za vsako pot k svojim naročnikom in odjemalcem. Teh potov je bil Vazko vesel, saj je videl v mestu toliko novih stvari, o katerih se mu v gozdu še sanjalo ni. Spotoma je navadno skočil k Danici ter jo pozdravil. Ni mu trebalo dolgo čakati, da je videl tudi svojega učitelja in pobratima Jovico. Grgić, ki je tuzlanskim jetnikom popravljal opanke, ga je pošiljal po dvakrat na teden v kaznilnico po poškodovana obuvala in z zakrpanimi nazaj. (Nadaljevanje.)

ADVERTISEMENT

Avstr. Slovensko Bol. Pod. Društvo

Ustanovljeno 16. januvarja 1894. — Inkorporirano 24. februva 1908 v državi Kansas.

Sedež: Frontenac, Kans.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: MRATIN OBERŽAN, Box 72, E. Mineral, Kans.
Podpreds.: JOHN GORŠEK, Box 179, Radley, Kans.
Tajnik: JOHN ČERNE, Box 4, Breezy Hill, Mulberry, Kans.
Blagajnik: FRANK STARČIČ, Box 245., Mulberry, Kans.
Zapisnikar: LOUIS BREZNIKAR, L. Box 33, Frontenac, Kans.

NADZORNIKI:

PONGRAC JURŠE, Box 207 Rdley, Kans.
MARTIN KOCMAN, Box 482, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMAN, Frontenac, Kans.

POROTNI ODBOR:

JOSIP SVATO, R. 4, Woodward, Iowa.
FRANK STUCIN, Box226, Jenny Lind, Ark.
MATIJA ŠETINA, Box 23, Franklin, Kans.

Pomožni odbor:

WILLIAM HROMEK, Box 65, Frontenac, Kans.
ANTON KOTZMANN, Box 514, Frontenac, Kans.

Sprejemna pristojbina od 16. do 45 leta znaša $1.50.

Vsi dopisi se naj blagovolijo pošiljati, gl. tajniku.

Vse denarne pošiljatve pa gl. blagajniku.

IZ URADA GL. TAJNIKA A.S.B.P.D.

Premembe pri krajevnih društvih v mesecu novembru 1915.

Pristopili člani:

K dr. št. 71. Anton Buttiner, cr. 2069.

Zopet sprejeti član(ice):

Pri dr. št. 3. Mihael in Marjeta Stel.
Pri dr. št. 4. Karl in Emila Kujato.
Pri dr. št. 9. Gasper Miklauc.
Pri dr. št. 11. And. Jama, Jos. in Cicilija Povše in Amalija Iglič.
K dr. št. 13. Ant. Benedičič, Joe Smuk in Joe Moder.
K dr. št. 16. John in Mary Homašek.
K dr. št. 17. Mat in Ursula Pershe.
K dr. št. 20. Ant. Mikolič, John Šega, in Georg Peternel.

Prestopili član(ice):

Od dr. št. 4. k dr. št. 9. Mat Lakner in k dr. št. 16, John in Amalija Mlekuš.
Od dr. št. 16, k dr. št. 11. Alex Hans.
Od dr. št. 21, k dr. št. 17. Jernej Uršič.

Suspendirani član(ice):

Pri dr. št. 3. Dominik in Antonija Canon. Drugi mesec; Josef in Marjeta Golob.
Pri dr. št. 4. Jernej in Antonija Oresk.
Pri dr. št. 6. Reimund Gross. Drugi mesec: John Toplir.
Pri dr. št. 8. Joe in Alojzija Zupan.
Pri dr. št. 9. Val. Pirnar, Jacob in And. Frank. Drugi mesec: John Goršek cr. 1253.
Pri dr. št. 10. Drugi mesec; Mary Povhe.
Pri dr. št. 11. Fr. Močnik cr. 225, Fr. Zveglič, Willi Panker, Prosp. in Ernestina Pinemonti. Drugi mesec; Ant. Kunšek, Jacob Ločniškar in Ignac Gril.
Pri dr. št. 13. Jos. Čertalič.
Pri dr. št. 16. Ignac Košir, Fr. Kravanja, Fr. Kranker, Karl Pance, John Prašnikar, Tom in Terezija Škrbinek. Drugi mesec; Fr. in Julija Jamnik, Stefan, Anton in Elizabeta Zemlak.
Pri dr. št. 17. Joe Pust.
Pri dr. št. 18. Drugi mesec; Miha Klučevšek.
Pri dr. št. 19. John Žuntar. Drugi mesec; Ignac Košak.
Pri dr. št. 20. Jernej Janežič in John Debevc. Drugi mesec: Louis Zupančič.

Izobčeni član(ice):

Od dr. št. 4. Rudolf in Mary Trelc.
Od dr. št. 11. Louis in Ana Ramovš, Karl in Elizabeta Murn, Ant. Opaškar, Fr. Benedičič, John Iglič in John Vehovc.
Od dr. št. 13. John Majdič.
Od dr. št. 14. Josef Miheuc.
Od dr. št. 17. Jos. in Paula Končar.
Od. dr. št. 19. Joe Mlačnik in Ignac Ložar.

Umrli član(ice):

Pri dr. št. 5, Weir, Kans. Ana Valošek cr. 436. Umrla 25. oktobra 1915.

JOHN ČERNE.

IZ ZGODOVINE NIŠA.

Niš je znan že izza rimskih časov. Naissius, kakor se je tedaj imenoval, je bilo eno izmed najvažnejših križišč mesijsko-traškega omrežja. Vsled svoje izvrstne zemljepisne lege je bil tudi v vojaškem oziru velikega pomena, zato je bil utrjen. Tukaj je premagal Klavdij II. Gote in rešil Rim velike nevarnosti. Konštantin Veliki je sezidal v Naissiusu krasna poslopja. Čeprav je veljal kot neosvojljiv, so ga vendar osvojili Huni s pomočjo napadalnih strojev in ga popolnoma uničili.

Leta 480. je zopet sezidano mesto bilo plen novih napadov narodov. Cesar Justinijan je mesto sicer zopet sezidal, ali kmalu nato so prišli Obri in okoli leta 540. Slovani, ki so prodrli proti Bizantu. Leta 987. je osvojil mesto bolgarski car Simeon, potem ko je potolkel Grke pri Mesenbriji. Leta 1072. so prodrli Ogri do Niša. Kmalu nato zopet grško, je padlo mesto l. 1185. v srbske roke. Leta 1196. je tamkaj premagal cesar Isaak Angelus Stjepana Nemanjo, leto pozneje je bilo mesto bolgarsko, in od takrat je bilo to mesto neprenehoma jabolko prepira med Bolgari in Srbi. Za časa križarskih vojsk so v Nišu križarji navadno počivali. Tam skozi sta šla tudi cesar Friderik I. in cesar Balduin I.

Ko so udrli Turki v jugovzhodno Evropo, je prišlo mesto, potem ko so bili Srbi na Kosovem polju premagani, v turške roke. Po zmagoslavni bitki pri Belgradu leta 1689. so se Turki pri Nišu ponovno postavili v bran proti cesarskim četam. Mejni grof Badenski napade turško vojsko in jo premaga. Proti koncu zmagoslavnega vojnega leta zadenejo cesarsko vojsko velike nesreče, katere so bile vzrok, da je izgubila vse osvojeno ozemlje. Leta 1790. pade Niš kljub junaški brambi Starhemberga v turške roke. Ko so se pa v začetku preteklega stoletja pričele srbske vstaje in upori za svobodo, so poizkusili Srbi napasti Niš pod vodstvom Štefana Sindjelića, ali bili so poraženi. Ker so se okolišni prebivalci pridružili vstaji, je razpisal paša za ondotne kraje davek, s pomočjo katerega je iz lobanj ubitih Srbov postavil na cesti, ki vodi v Carigrad, grozen spomenik. Do leta 1876. je ostal Niš kljub ponovnim poizkusom Srbov, da ga osvoje, turški. Šele dve leti pozneje je padla trdnjava po junaški brambi pod vodstvom poveljnika Halil paše v srbske roke. V srbsko-bolgarski vojni kakor tudi v drugi balkanski vojni je bil Niš središče srbske vojske. Odkar pa je avstrijska vojska prekoračila Donavo in Savo, je postal Niš glavno in prestolno mesto Srbije, dokler se niso morali Srbi pod pritiskom velikanske premoči umakniti.

KRUŠEVAC.

Srbsko mesto Kruševac, ki so ga zasedle nemške čete, leži v dolini zapadne Morave, 2 km zapadno od izliva Rašine, ter šteje okrog 10.000 prebivalcev. V mestu se nahaja gimnazija, poljedelska šola, tu je sedež okrajnih političnih in sodnih oblasti "okruga" Kruševac. V srednjem veku je bil Kruševac prestolnica srbskega carstva. Tu je gospodoval car Lazar do nesrečne bitke na Kosovem polju leta 1389. in še zdaj bdijo nad mestom razvaline njegovega gradu. Iz Lazarjeve dobe je tudi kruševska glavna cerkev. Leta 1428. so se Turki polastili mesta in so spremenili Lazarjevo cerkev v mošejo. Do leta 1833. je ostal Kruševac turška last. Blizu mesta stoji spomenik Kosovske bitke, ki so ga odkrili leta 1904.

Živega so hoteli zakopati.

Pri Solnogradu se nahaja več beguncev z juga. Neki dan je nedo umrl. Prišli so pogrebci, da ga prenesejo na pokopališče. — Na vprašanje, kje se nahaja mrlič, je sledil odgovor: na tretji postelji od vrat. Šli so v sobo, pograbili onega v tretji postelji in ga nesli ven, da ga položijo v krsto. Ali nemalo so se začudili, ko se je začel 'mrtvec' gibati in kričati: Kaj hočete, kaj sem vam storil, pustite me, da bom spal! Pravi mrlič ni bil na tretji, ampak na četrti postelji.

Naša desetletnica.

Koncem decembra poteče deset let, odkar izhaja "Proletarec." Meseca januarja 1906. je izšla njega prva številka; **s prvo izdajo leta 1906. stopa torej list v drugo desetletje svojega obstanka.** Deset let je kratka doba, pa je tudi dolga; v zgodovini sveta šteje jako malo, v zgodovini modernega delavskega gibanja, v življenju delavskega lista pa obsega tako množino dogodkov, toliko dela, truda, boja skrbi in uspehov, da se je že vredno koncem takega razdobja malo ozreti nazaj in pogledati, koliko upov se je uresničilo, koliko se jih je izjalovilo, koliko ciljev je doseženih, koliko jih je še daleč na poti.

Zaradi tega izide prva januarska številka "Proletarca" kot "jubilejna" izdaja in bo v tem zmislu urejena.

Vse slovensko socialistično gibanje v tej deželi je spojeno s "Proletarcem". Zavedni proletariat našega naroda v Ameriki je že davno spoznal, da je "Proletarec" kot slovenski glasnik Jugoslovanske Socialistične Zveze edini izmed vseh tukajšnjih listov resnično delavski, dasi se poslužuje tega imena iz reklamnih ozirov skoro vse slovensko časopisje v Ameriki. **"Proletarec" zastopa interese delavskega razreda in ne pozna v tem oziru nobenega kompromisa.** Kar je delavstvu škodljivo, je škodljivo, in se ne more z nobenim obračanjem in z nobenim "postavljanjem na stališče" izpremeniti v koristno. Zato **se ni postavljal "Proletarec" nikdar na nobeno drugo stališče kakor na delavsko, in se tudi za naprej ne bo dal premakniti.**

Svet je velik in življenje je pisano. Mnogo je velikih, globoko v interese človeštva segajočih dogodkov tudi izven rudniške jame, tovarne in delavnice. Ali tistega, kar se godi v parlamentih in vladnih uradih, v kabinetih diplomacije in za kulisami politike, v taborih in na bojiščih, ne sme delavec gledati z drugimi očmi kakor z delavčevimi, če noče izgubiti samega sebe in postati žoga sil, ki se hočejo igrati z njim.

"Proletarec" se je vestno trudil, da bi bil delavcu zvest svetovalec in vodja na potih, ki se tisočkrat križajo in kakor mreža prepletajo; vpričo vseh dogodkov tega življenja je luščil jedro iz skorje in lupine ter izkušal pokazati delavcem, kje so njihovi interesi in kakšna je metoda za njih zaščito.

S svojo nepopustljivostjo in doslednostjo si je "Proletarec" seveda pridobil mnogo sovražnikov. Ali naloga delavskega lista ni delati prijazen obraz tistemu, ki bi se sicer jezil. Kdor se bojuje za veliko načelo, mu mora ostati zvest tudi v najljutejšem viharju, in "Proletarec" lahko pravi, da mu je ostal zvest vseh deset let.

Temu velikemu načelu pa je "Proletarec" ravno s svojo nevpogljivostjo pridobil tudi mnogo prijateljev in novih bojevnikov. Armadni zbor slovenskih socialistov v Ameriki šteje mnogo mnogo takih članov, ki so prvo spoznanje pravih delavskih interesov zajeli iz tega lista, in mnogo takih, ki so svoje socialistično znanje utrdili in obogatili iz njegovih člankov in razprav.

Zato pa je "Proletarčeva" desetletnica prava desetletnica zavednega delavstva v Ameriki in naša slavnostna izdaja je namenjena najširšim njegovim krogom.

Naše klube, naše zastopnike in sploh vse prijatelje lista prosimo torej, da **razvijejo agitacijo za čim večje razpečanje jubilejne številke,** za katero se uredništvo in upravništvo potrudita, da bo ugajala vsakemu odjemalcu. **List bo urejen primerno slavnostni priliki; obsegal bo raznovrstne članke zanimive vsebine, izključno izobrazno čtivo, in bo lepo ilustriran.**

Cene so sledeče:

Posamezen iztis stane 5c

10	iztisov	$ .45	200	iztisov	$5.50
25	"	1.00	200	"	8.00
50	"	1.85	400	"	10.00
70	"	2.50	500	"	11.50
100	"	3.25	1000	"	19.00

Sodrugi! Prihodnje leto bo za ameriške delavce jako važno, ker bodo v jeseni nacionalne volitve, pri katerih se bo odločevalo o velikih vprašanjih. Tudi "Proletarcu" bo to nalagalo velike dolžnosti, kajti v borbi je vrednost neodvisnega delavskega časopisja neizmerna. **Začnimo leto uspešno, da ga tudi uspešno zaključimo! Razširimo slavnostno številko "Proletarca" povsod med slovenskim delavstvom, razvijmo s tem agitacijo za list in pripravimo agitacijo za volitve!**

Izpolnite ta kupon, izrežite ga in pošljite našemu upravništvu:

UPRAVNIŠTVU "PROLETARCA"
4008 W. 31st St.,
CHICAGO, ILL.

Pošiljam ..... dol. ..... cent. za

.....iztisov slavnostne številke "Proletarca".

Pošljite na naslov:

Ime. .....

Ulica .....

Mesto .....

Iz osvojenega Belgrada.

Marsikdo bi videl reči v sedanji Srbiji z nekoliko drugačnimi očmi, kakor poročevalec madjarskega lista, ki opravičuje svojo vlado in vali vso krivdo na nasprotnika. Ali ravno sovražnikovo mnenje, tudi če je pristransko, ima pomen, in zato je vredno slišati, kaj poroča "Pesti Naplo" iz vojnega stana časnikarjev po osvojitvi nesrečnega Belgrada.

Nemške čete, osvojivše Ciganski otok, so pripeljale prve vjetnike v Zemun. Hrabri borci, ki so branili to postojanko, so se upirali in žrtvovali; padali so in se niso vdali na noben poziv in še proti silni premoči v naskoku so se branili, dasi so bili izmučeni do zadnjega. Ipak jih je 70 bilo vjetih, na čelu jim neki podčastnik. Že postaren mož, morda kakih 50 let. Raztrgana mu je bila uniforma. Ko so ga zarobili, je stal nepremično na svojem mestu in akoravno so mu rekli, da naj vendar gre naprej, se ni premaknil. Naenkrat je razširil roke proti Belgradu in se zrušil v blato. Šele sedaj smo opazili, da krvavi iz štirih ran. Niti besedice ni govoril, nič ni tožil. Na obali, v obličju Belgrada je izdahnil svojo dušo. Ta stari vojak je simbol srbskega odpora, in pri vsej mržnji, ki jo moramo čutiti proti Srbiji, ker je ona, kakor se vidi, navalila na nas prokletstvo vojne, ipak ne moremo omalovaževati junaštva tega naroda, ki v trenutku svojega pogina prezira smrt.

Možje, starci, žene, otroci se borijo sedaj za bodočnost smrti z vsakim orožjem, puškami, pištolami, noži, pestmi in zobmi. V Srbiji se bije najkrvavejši boj cele svetovne vojne. Nadejamo se, da bo plamen, ki je bil tu razpaljen, tudi tu ugasnil. Nemški častniki pravijo, da so Srbi najtrdovratnejši sovražniki. Ni dovolj, da ga ubiješ, moraš ga povsem potolči, da ne bo več nevaren. Naša pehota je prodirala proti Avali preko polja, ki je bilo posuto z mrliči. V srbskih zakopih vztrajajo sovražniki do zadnjega moža. Njihove žene in otroci, ki jim prinašajo municijo, jemljejo puške iz rok svojih mrtvih mož in očetov in dirjajo sami v boj.

Sam Belgrad, kamor sem prišel dva dni po osvojitvi, ima pečat strašne smrtonosne borbe.

Glavno mesto Srbije je onemelo. Od 120.000 prebivalcev jih je ostalo v mestu komaj 10,000 in to le mali ljudje, delavci. Drugi so po razglasu, objavljenem 8. oktobra ponoči, zbežali v Niš, Skoplje, Bitolj. Ulice so puste, trgovine zaprte. Ena, dve ženi, črno oblečene se plazite po ulici, pritiskate k zidu; iz oči jima sije sovraštvo. Belgrad nima več značaja mesta.

En edini boljši lokal je odprt — Hotel Balkan. Pred 15 meseci sem bil v mestu — toda danes napravlja na mene najbolj žalosten, pust in obupen dojem. Teden po osvojitvi ne vidim v Belgradu drugega, kakor postreljane hiše, razrušene in oropane trgovine, v črne robce omotane pojave in nemo, strašno tišino. Belgrad je umrl, toda predal se ni.

Izkreal sem se na obali tega mrtvega mesta z ogrskega parobroda "Torontal". Na Donavi vlada šum in trušč, ki me spominja na pomorsko bitko. Na obali izkrcavajo naši prtljago: vreče z moko, municijo, potrebščine za "Rdeči križ", neštevilne konzerve in povsod so na delu hercegovinski delavci z rdečimi fesi pod zastavami s polumesecem. Na zapadni obali se na hišah nahajajo le mali sledovi strelov.

Prišel sem do hotela 'Moskva'. Nikjer ne vidim meščana. Tu pa tam gleda izza kakih polu priprtih vrat postaričen obraz v črno ovite ženske. Sicer spominjajo le psi, ki se klatijo po ulicah, da so tu stanovali ljudje. Prvo javno poslopje, pred katerim sem obstal je "Narodna banka". Veža je širom odprta. Pred njo stoji naš črnovojnik na straži.

V veliki dvorani vlada nered, ki spominja na paniko, v kateri so uradniki zapustili banko. Velike omare so odprte. Pisma, menice, spisi leže na tleh.

Hotel "Moskva" je bil že lansko leto močno poškodovan. Sedaj je vse zabito z deskami, okna pa so popokala od granat.

V Mihajlovi ulici tja do tovaren je videti znake neusmiljene borbe. Krogle so razdrobile izložbe, hiše so razdrapane, opeka na strehah razbita, po ulici leže žice in drogi od telegrafa, svetilke, pohištvo — vse je služilo za barikade. Hotela "Srbska kruna" in "Srbski kralj" sta uničena. Ljudje so streljali iz kavarn, izza barikad, zgrajenih z stolov in miz, vsak zid je oškropljen od tisočev krogelj. Po vsej priliki so morali avstr. vojaki branitelje s strojnimi puškami pregnati. Srednji trakt vseučilišča je porušen od granat, po prekrasni zbirki knjig brskajo kokoši.

Mihajlov spomenik je ostal nepoškodovan. Na stopnišču gledališča se je nekaj ur držala gruča mladih ljudi, dokler jih niso Nemci pobili. Na dvorišču zunanjega ministrstva leže nakopičeni spisi, potni listi, tiskovine in zbirke starih porumenelih brzojavk. — V dvorni lekarni so tla posuta s črepinjami razbitih steklenic.

Poiskal sem naše poslaništvo v Krunski ulici. Nekoliko šip je razbitih, sicer je poslopje nepoškodovano. Vrt je divje zaraščen. Pečati na poslopju nemškega poslaništva so nepoškodovani, kakor tudi na poslopjih vseh drugih poslaništev. Malo palačo ruske legacije stražijo vojaki in na železni ograji, ki obdaja komak, vidim viseti razrgane komadiče srbske trobojnice. Novi konak je prazen. V veliki prestolni dvorani se je razpočila granata. Na pročelju vihrajo avstrijska, madžarska in nemška zastava.

Največ sledov je na Kalimegdanu. Vojašnice, oficirski kazino, vojaška šola, stolpi — vse je razrušeno. Eden naših možnarjev je tu pokopal cel angleški pomorski top.

Po razvalinah leži orožje, puške vseh sistemov, noži, revolverji, stare turške pištole — vse je služilo belgrajskim prebivalcem za boj. Zlasti žene so se odlikovale v neusmiljeni policni borbi. V mnogih hišah so stara mati, mati in vnukinje metale ročne granate na Nemce. Dosti jih je bilo na mestu prebodenih, druge so se potem zopet poskrile in sedaj jih izganja glad iz njihovih skrivališč. Mrliči so ležali po ulicah, za vratami hiš in trgovin, po sobah, na mizah, viseli so skozi okno s prestreljenimi glavami.

Sedaj vlada na Kalimegdanu ista smrtna tišina, kakor v mestu.

Le tam doli je ostal star zahripan vrtuljak, ki se sedaj suče našim in nemškim vojakom v zabavo.

Za načelnika zasedenega mesta je bil imenovan ravnatelj Srbske Narodne Banke Kosta Popović. Izdal je poziv na meščanstvo, v katerem opozarja na mir in red in objavlja, da mora vsakdo oddati svoje orožje. "Oni, ki so se skrili, naj se vrnejo v svoje hiše, žene naj se brigajo za otroke in ne za politiko."

Tako se je nabralo v Belgradu kakih 15,000 prebivalcev, ki so prišli deloma iz svojih skrivališč. Dve knjigarni in 4 branjarije so odprle svoje prodajalne. Zanimivo je, da pripada do 60 odstotkov onih, ki so ostali v mestu srbskim "narodnim liberalcem" in "socijalistom", ki so na zadnji skupštini glasovali proti Pašiću in rusofilom.

Pogovarjal sem se z več trgovci, ki so mi rekli, da so se od februarja sem nahajali v Belgradu mnogi francoski, angleški in ruski častniki. Rusko zapovedništvo je bilo nastanjeno v hotelu "Pariz". Navzlic vsem uspehom lanske vojne razpoloženje v mestu ni bilo baš oduševljeno. Ljude so želeli mir, trgovina in industrija je popolnoma uničena. Socialisti so v svojih listih napadli Pašića in prestolonaslednika. Prve dni oktobra je prevzel zapovedništvo general Živković. Častniki so govorili, da se bo Belgrad držal več tednov, morda celo do Božiča. Za časa bombardiranja so stanovali ljudje v kleteh. Predmestna druhal je v zmešnjavi oropala več trgovin. Juriš naših čet je izzval veliko paniko, vse je bežalo. Življenje v mestu je bilo sicer po ceni. Kilogram kruha 60 vinarjev, govedina 1 krono 80 vin., svinjetina 2 K. Meščanstvo je bilo o vojnih dogodkih precej dobro podučeno, oficijalni krogi so le tajili predstoječo vojno z Bolgarijo. Ženske so uprav strastno hujskale proti Nemcem. Dne 6. in 7. oktobra je padlo na Kalimegdanu 3000 ljudi, med njimi francoski kapitan Renny. Padlo je tudi mnogo angleških topničarjev in več ruskih pionirjev.

Sorodstvo Nikolaja Nikolajevića.

Pruska kraljica Luiza, ki jo je Napoleon I. smatral za ideal nemške žene, je prababica velikega kneza Nikolaja Nikolajevića in tudi sedanjega ruskega carja. — Njena najstarejša hči Charlotta je bila žena carja Nikolaja I. Vstopila je v pravoslavno cerkev in dobila rusko ime Aleksandra Feodorovna. Povila je dva sina. Eden je bil poznejši car Aleksander II., stari oče sedanjega carja, drugi je bil Nikolaj Nikolajević, čigar sin je bivši generalisimus in sedanji kavkaški podkralj, veliki knez Nikolaj Nikolajević. Sedanja ruska carica je rojena princezinja hesenska in sestrična nemškega cesarja Viljema. A vse te rodbinske vezi niso mogle preprečiti vojne.

Tako "slovanska" je ruska dinastija. Pravijo, da je ruski dvor prijazen Nemcem. Kaj Nemcem! Pruski vladajoči familiji je prijazen, ker je ruska vladajoča familija kri njene krvi in meso njenega mesa. Da pa vojne niso mogla preprečiti sorodstva, je razumljivo, kajti ta vojna se vodi za interese, zaradi katerih bi še vrana vrani oči izkljuvala.

Vse se konfiscira.

V Avstriji razglašajo: Kljub določbi ministrske naredbe, da se bo moralo dne 30. novembra 1915 izročiti vse orodje iz bakra, medenine, tombaka itd., ki se nahaja v prodajalnah, v gostilnah, v zasebni rabi itd., državi, se še dogajajo slučaji, da se tako orodje prodaja, oziroma kupuje. Resno se svari pred takim dejanjem, kajti na tozadevne prestopke je določena denarna globa do 5000 kron in kazen zapora 6 mesecev.

Kmalu bodo v Avstriji tudi še culice malih otrok konfiscirali.

PROLETAREC

LIST ZA INTERESE DELAVSKEGA LJUDSTVA.

IZHAJA VSAKI TOREK.

— Lastnik in izdajatelj: —

Jugoslovanska delavska tiskovna družba v Chicago, Illinois.

Naročnina: Za Ameriko $2.00 za celo leto, $1.00 za pol leta. Za Evropo $2.50 za celo leto, $1.25 za pol leta.

Oglasi po dogovoru. Pri spremembi bivališča je poleg novega naznaniti tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl. — socialistične zveze v Ameriki. —

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja lista in drugih nerednosti, je pošiljati predsedniku družbe Fr. Podlipcu, 5039 W. 25. Pl. Cicero, Ill.

PROLETARIAN

Owned and published every Tuesday by South Slavic Workmen's Pubishing Company Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and Canada, $2.00 a year, $1.00 for half year. Foreign countries $2.50 a year, $1.25 for half year. -:- -:- -:- -:-

Advertising rates on agreement.

NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
4068 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

MILJONARKA SOCIALISTKA.

Pred kratkim je bila v Chicagi aretirana Mrs. Crane Lillie, soproga vseučiliškega profesorja Franka R. Lillieja in hči rajnega multimiljonarja Richarda T. Crana, ker "se je vtikala v policijsko poslovanje." Potegnila se je namreč za stavkarja, ko ga je napadel najet pretepač. Taka aretacija je vselej zanimiva reč, in zato je bilo na policijski postaji mnogo več reporterjev kakor navadno, ko je prišla tja zaradi svojega procesa.

Časnikarjem, ki so takoj razvili svojo radovednost, je dejala:

"Sedaj sem socialistka. Dogodki zadnjih desetih dni so me vabili, poslednji so me pa prisilili na to. Storiti hočem vse, kar je v mojih močeh, za odstranitev krivic, ki se gode delavskemu ljudstvu. Če vzdržuje družbo le goljufija, korupcija in krivica, ki se dela ljudstvu, tedaj bi bilo bolje, da pogine ta družba. Začeti hočem novo življenje s pravičnostjo za vsakogar. Industrijsko suženjstvo je gorje. Sila, ki ga vzdržuje, je surova. Pogled na to stavko je neverjeten. Ti ljudje, delodajalci in delavci, so trpeli skupaj persekucijo na Ruskem. Prišli so v to deželo, in en del izmed njih hoče sedaj zasužnjiti tiste, ki niso imeli toliko sreče kolikor oni. Nikdar ne bi bila verjela, da je to mogoče. Nikdar nisem videla in doživela tega. Ali sedaj pojdem z ljudstvom in potegovala se bom za to, da se ne bodo njih državljanske in ljudske pravice teptale z nogami. Protestiram proti županu mesta Chicago in proti predsedniku društva krojaških veletovarnarjev, ki zlorabljajo policijsko moč za pomandranje hrepenenja po svobodi v sreih delavskega ljudstva z nasilstvom; protestiram proti svojemu škofu, ker se ni potegnil za uboge in brezbrambne, ko so trpeli bedo in krivico. Protestiram proti sili, ki hoče uvesti neskončno suženjstvo. Američani, kako odgovorite? ... Vstanite še enkrat in porušite tiranstvo v naši republiki!"

Mrs. Lillie ni osebno nikdar trpela bede. Ničesar ji ni manjkalo, kar se smatra v tem življenju navadno za dobro in prijetno. Njen oče je bil jeklarski magnat in v njegovem domu je bilo življenje kakor na kakšnem kraljevskem dvoru. Če se je kakšna želja le porodila, se je tudi izpolnila. In vendar je prišla Mrs. Lillie do spoznanja, da je sedanja družba strašna in da more le socializem pomagati. Miljonarka je, pa je ni strah, da bodo socialisti "delili." Ona bi bila za svojo osebo lahko popolnoma zadovoljna s sedanjo družbo, v kateri nima nobenih osebnih skrbi. Pa vendar ni zadovoljna in hrepeni po socializmu.

Delavec nima ničesar in zaradi tega ne more izgubiti ničesar, pa naj se družba izpremeni kakorkoli. Če se izpremeni tako, kakor uči socializem, pridobi delavec lahko vse, česar nima v sedanji družbi. Nima li delavec stokrat, tisočkrat več vzroka, da bi se potegnil za socializem, kakor Mrs. Lillie?

Kako je ona prišla do spoznanja? Pomanjkanje je ni privedlo do tega. Učili je tudi niso socializma. V hiši njenega očeta so bile drugačne teorije doma, in učitelji, ki jih je imela, so ji morali vtepati drugačno filozofijo v glavo. Toda ohranila si je oči v glavi take, da znajo gledati življenje; in misliti ni pozabila. Krojaško stavko v Chicagi je opazovala in ta ji je do dobrega odprla oči.

Nikdar ne bi bila verjela, da je mogoče kaj takega.

Ali delavci vedo, da je mogoče, kajti beda, pomanjkanje in krivica so trajni spremljevalci delavskega življenja; vse, kar je profesorjeva soproga le videla, so delavci neštetokrat doživeli.

Ko je Mrs. Lillie gledala, je tudi mislila. Delavcev je preveč, ki trpe, pa — ne mislijo. Kajti če bi mislili, bi jih moralo njih trpljenje še mnogo prej privesti do spoznanja, da je njih rešitev le v socializmu.

Tega spoznanja je absolutno treba. Kajti socializem ne more zmagati in ljudstvo se ne more osvoboditi, če se pridruži socialistični stranki ena miljonarka ali pa nekoliko miljonark, temveč le tedaj, če se organizira delavstvo. Mrs. Lillie lahko postane sobojevnica delavstva, ne pa njegova rešiteljica. Lahko pomaga delavcem, podariti jim pa ne more svobode. To morajo opraviti sami.

Če je težko gledati krivico, mora biti vendar težje trpeti jo. Tisti, ki jo trpé, morajo pa tudi misliti. Zato je naloga zavednih delavcev, da uče nezavedne tovariše misliti in jim pomagajo odpirati oči. Le tako bodo našli pot do spoznanja, pot do socializma; le tako bomo vsi skupaj našli pot do svobode.

AVTONOMIJA.

Neprenehoma se v Ameriki govori o ameriškem duhu, o ameriškem geniju, o ameriških tradicijah; in če človek vpraša, kaj je to, odgovarjajo: Svoboda, svoboda, svoboda. Svoboda v velikem in malem. Vse je svobodno, Zedinjene države kot celota, vsaka država zase, vsaka občina, vsak posameznik.

Resnica je. Ko je n. pr. predsednik Zedinjenih držav prosil guvernerja Spryja, naj odgodi ustrelitev Hillstroma in naj se mu dovoli nepristranski proces, je guverner odgovoril predsedniku, naj se ne vtika v zadeve države Utah. In prezident Wilson je moral molčati, zakaj — država Utah je avtonomna in Wilson nima kaj ukazovati njenemu guvernerju. Če so v Salt Lake City sklenili, da ustrele Hillstroma, ga ustrele — pa mirna Bosna.

Prebivalstvo mesta Denver v Coloradi je meseca maja sklenilo, da se bodo tudi dalje tam prodajale pijače. Ali v legislaturi države Colorado je večina sklenila prohibicijo. Denver ima poseben charter; to se pravi, da je mesto avtonomno. Ali njegova avtonomija nima toliko moči, da bi mogli Denverčani piti, kar se jim poljubi. Zvezno višje sodišče je izreklo, da se morajo mesta s posebnim charterjem popolnoma pokoriti državnim zakonom. Tako se od novega leta dalje tudi v Denverju ne smejo prodajati opojne pijače.

Gostilničar August Koch v tem mestu je prosil za licenco, ki naj bi veljala od 1. januarja 1916 dalje. Da bi se mestnim komisarjem preprečila izdaja tega dovoljenja, sta se guverner George A. Carlson in mayor W. H. Sharpley obrnila do zveznega višjega sodišča s prošnjo, naj iz lastne iniciative izreče, kaj je storiti v tem slučaju. Sodnik W. H. Gabbert je izdal omenjeni odlok.

Avtonomija?

Vasi v coloradskih hribih so sklenile, da bo država dry, in denverski prebivalci lahko vržejo svojo voljo na smetišče.

Od vina in piva res ni odvisno življenje in smrt. Na svetu so važnejša vprašanja. Ali če ni avtonomija nič vredna v takih rečeh, bo še manjvredna v važnejših, in slavni "ameriški duh svobode" gre lahko v penzijo. Še nekaj časa bo živel za olepšavanje govorane, potem mu bodo pa priredili častен pogreb.

Neki delavec v Sigenu na Nemškem ima baje 25 otrok. Škoda, da ni povedan njegov naslov. Kajti bilo bi nadvse zanimivo izvedeti, kako preživlja to božji blagoslov.

Amerika in Avstrija.

Vlada Zedinjenih držav je začela nenavadno jasno govoriti z Avstrijo. Wilsonu in Lansingu se je menda zazdelo, da spadajo patroni okrog dunajskega dvora med tiste ljudi, s katerimi se ne more govoriti obzirno, če se hoče, da razumejo, in ne uljudno, če se hoče kaj doseči. Tam je treba reči "bobu bob in popu pop."

V tem tonu govori res najnovejša nota, ki jo je državni tajnik Lansing poslal na Dunaj, ko ni z vsem dosedanjim uljudnim dopisovanjem ničesar dosegel zaradi ladje "Ancona", ki jo je neki avstrijski podmorski čoln torpediral in na kateri je razun drugih potnikov poginilo tudi nekoliko ameriških državljanov.

Avstriji so sprejeli taktiko torpediranja neoboroženih tujih ladij, ko jo je Nemčija že opustila pod pritiskom Zedinjenih držav. Razume se, da je moralo biti stališče Amerike v tem vprašanju znano dunajski vladi, kajti vsa korespondenca med Washingtonom in Berlinom je bila tako objavljena, da ni mogla ostati tajna niti dunajskemu zunanjemu ministrstvu, čeprav so tam na Ballplatzu velike lenobe s precej trdimi bučami. Po vsem svetu so vedeli, kaj se je vršilo med Ameriko in Nemčijo, in Avstrija kot zaveznica zadnje je bila naravnost dolžna, da se je poučila o tem. Ker pa ni le zaveznica Nemčije, ampak stoji naravnost pod njeno komando, tudi ni dvoma, da je bila res poučena.

Nemčija se je dolgo upirala ameriškim zahtevam, ker je upala, da se bo dalo z Zedinjenimi državami mešetariti. Sčasoma je spoznala, da ne marajo v Washingtonu plačevati nagrade za to, kar smejo zahtevati, in Berlin se je načeloma vdal.

Tedaj je prevzela Avstrija prejšnjo nalogo Nemčije; dne 7. novembra je podmorski čoln z avstrijsko zastavo potopil italijansko potniško ladjo, ko je bila na poti iz Italije v Ameriko. Pretveze, da je bila na ladji municija za sovražnike, s katero se je hotela nemška vlada izgovarjati v slučaju Lusitanije, torej tukaj ni bilo; če bi bila Ancona vozila strelivo iz Italije v Ameriko, bi bila Avstrija lahko celo zadovoljna.

Čez mesec dni se je vlada Zedinjenih držav pogajala z avstrijsko; v svojih notah je govorila tako kakor je navada v diplomatičnem občevanju. Ali na Dunaju so ostale glave trde, in sedaj je Lansing odložil diplomatični slovar, pa govori v zadnji, dne 12. t. m. poslaniku Penfieldu na Dunaju odposlani noti tako naravnost, da mora vsakdo razumeti, kako sodi Washington o tej stvari.

Ameriška vlada da je avstrijski možnost, da odvali krivdo od sebe, ako izreče, da je poveljnik podmorskega čolna ravnal proti njenim instrukcijam. Ali v tem slučaju mora kaznovati dotičnega komandanta. Nota naglaša, da je slučaj resen, ali da vzame Avstriji vsak dvom, ga imenuje nečloveško in barbarično nasilstvo, zlovoljno nameravan umor in vsem civiliziranim narodom ostuden čin.

To so hude besede, ki se navadno ne rabijo v diplomatičnem občevanju. Očividno se jih je Lansing poslužil, ker ne verjamo več, da se z drugačnimi, uljudnimi besedami kaj opravi pri cesarsko kraljevskih trdokožcih.

Položaj, ki ga označuje Lansingova nota s tako določenimi izrazi, pa ne more nikakor zatajiti resnosti. Avstrija se ne more več igrati. Edino, kar ji ostane, je hitra izpolnitev ameriških zahtev. V nasprotnem slučaju ne ostane nič druzega, kakor da se prekinejo diplomatične zveze med obema deželama.

Če je Avstrija še količkaj pametna, bo izvolila prvo.

Lansingova zadnja nota.

Besedilo note, ki jo je državni tajnik Lansing zadnjo nedeljo poslal ameriškemu ambasadorju Penfieldu na Dunaj, da jo naznani avstrijski vladi, je sledeče:

"Zanesljive informacije, dobljene od Američanov in drugih potnikov, ki so preživeli uničenje parnika "Ancone", kažejo, da je dne 7. novembra podmorski čoln z avstro-ogrsko zastavo ostro streljal na ladjo; da je nato "Ancona" izkušala pobegniti, ali ker jo je prehitel podmorski čoln, je ustavila; da je po kratkem času in preden so se mogli potniki in moštvo namestiti v rešilne čolne, podmorski čoln oddal več strelov na ladjo in jo naposled torpediral, ko je bilo še mnogo oseb na krovu; da je prišlo vsled strelov in potopitve veliko število ljudi ob življenje ali pa bilo resno ranjenih, med temi tudi več državljanov Zedinjenih držav.

Javna izjava avstro-ogrske admiralitete je prišla do znanja vlade Zedinj. držav, ki jo je skrbno uvaževala. Ta izjava potrjuje v bivstvu prvotne izpovedbe rešenih potnikov s tem, da priznava, da je bila Ancona obstreljevana in potem torpedirana in potopljena, ko so bile še osebe na krovu.

Avstro-ogrska vlada je bila s korespondenco, ki se je bila izmenjala med Zedinjenimi državami in Nemčijo, upozorjena na stališče, na katerem stoji vlada Zedinjenih držav glede na rabo podmorskih čolnov za napade na trgovske ladje, in dasi je Nemčija pristala na to stališče in je bila avstro-ogrska vlada popolnoma poučena o nazorih vlade Zedinjenih držav, ki so bili naznanjeni zaveznici Avstro-Ogrske z nikakor na nejasnimi besedami, je poveljnik podmorske ladje, ki je napadla Ancono, opustil spraviti na varno moštvo in potnike ladje, katero je hotel uničiti, ker je ni mogel, kakor se misli, odvleči v kakšno luko kot vojni plen.

Vlada Zedinjenih držav meni, da je poveljnik kršil načela mednarodnega zakona in človečnosti, ko je obstreljeval in torpediral Ancono, preden so bile osebe s krova ladje spravljene na varno ali preden jim je bilo dano dovolj časa, zapuste ladjo.

Ravnanje poveljnika se more označiti le kot razbrzdan umor brezbrambnih nebojevnikov, kajti kakor je videti, se ladja ob času, ko je bila obstreljevana in torpedirana, ni upirala in ni izkušala pobegniti; in noben drug razlog ni zadosten, da bi opravičil tak napad brez vsake možnosti rešitve.

Vlada Zedinjenih držav mora toraj sklepati, da je ravnal poveljnik podmorskega čolna, kršeč dobljena navodila, ali pa da ni dala cesarska in kraljevska vlada poveljnikom svojih podmorskih čolnov navodil, ki se vjemajo z zakonom narodov in z načeli človečnosti.

Vlada Zedinjenih držav ne mara verjeti v drugo alternativo in pripisavati avstro-ogrski vladi namena, da dovoli svojim submarinkam uničevati življenje brezmočnih mož, žen in otrok. Rajši verjame, da je izvršil poveljnik pogreznice to nasilstvo brez pooblastila in proti splošnim ali posebnim navodilom, ki jih je dobil.

Ker mora dobro razmerje obeh držav počivati na splošnem spoštovanju zakona in človečnosti, se ne more od vlade Zedinjenih držav pričakovati nič druzega, kakor da zahteva, da naj cesarska in kraljevska vlada označi potop Ancone kot nezakonito in neopravičljivo dejanje, da se kaznuje častnik, ki je izvršil ta čin, in da se plača odškodnina za državljane Zedinjenih držav, ki so bili pri napadu na ladje ubiti ali ranjeni.

Vlada Zedinjenih držav upa, da izpolni avstro-ogrska vlada, uvažujoča resnost slučaja, brez zavlačenja te zahteve; in svoje upanje temelji na mnenju, da ne bo avstro-ogrska vlada sankcionirala ali zagovarjala dejanja, ki ga ves svet obsoja kot nečloveško in barbarsko, ki se studi vsem civiliziranim narodom in ki je povzročilo smrt nedolžnih ameriških državljanov. Lansing."

Zadružništvo in vojna.

Zveza švicarskih konsumnih zadrug je zborovala pred kratkim v Lozani. Zbor delegatov je s krasnimi besedami otvoril član nadzorstva Huber. Dejal je med drugim:

Kot zadružniki smo pobijali ta gospodarski red in z njim tudi vojno. Vemo, da prinese narodom mir le nova zadružna organizacija gospodarstva, ker bo zgrajena na solidarnosti in demokraciji, ker bo nadomestila boj vseh zoper vse s sodelovanjem vseh za skupne cilje.

Posebnost našega hrepenenja po miru je, da se združuje z znanjem v potu, ki vodi do miru, in z voljo, hoditi po tem potu ramo ob rami z zadružniki vseh dežel in jezikov.

Že vse predolgo opustošuje vojna ne le mesta in dežele, temveč tudi duše. Kar vidimo in kar slišimo, je vojna in poveličevanje vojne. To moramo spreobrniti. Naše sodelovanje pri tem je naša pravica, je naša dolžnost.

Zadružništvo je vera v to, da se uresniči, kar se zdi nemogoče.

Če opustimo to vero, smo izgubili najboljše v našem gibanju. Ali je bilo še kaj bolj nemogočega in brezuspešnega kakor če se je združila četica najrevnejših, ki so s svojimi smešno majhnimi silami znanja in denarja začeli boj proti vsemogočnosti kapitala? In, ali niso narasle te četice v velika društva in mogočne zveze? Ali se niso izpremenile njihove temne, ostre prodajalne v moderna skladišča in vzorne tovarne, in bile tako močna obramba gospodarsko slabejših proti nepremagljivemu kapitalu? Stokrat in tisočkrat se je to ponavljalo po vsem svetu, kjer so se združili zadružniki, neomajni v veri. In ponovilo se bo in ponoviti se mora še tisočkrat in miljonkrat. Pravtako kakor oblede najpogumnejše sanje prvih zadružnikov pred našimi današnjimi uspehi, prav tako bodo prežareli uspehi teh, ki pridejo za nami, naše sanje.

V tej gotovosti živimo zadružniki, tej gotovosti postavljamo zadrugi cilj, da doseže jutri to, kar danes ni mogoče! Ta cilj obsega tudi mir med narodi, ne kot prazne sanje, temveč kot požrtvovalno, neumorno delo na polju zadružništva. K temu delu kličemo vse zadružnike in ljudi s čutečim srcem, da delajo z vso močjo in neutrudljivo, združeni v enakem stremljenju in v enaki neomajni veri, da nas vodi zadruga v kraljestvo pravičnosti, svobode in miru..."

Kdor smatra druge za podkupljive, mora biti pač sam podkupljiv. Čudno, da ne mislijo na to volilci, kadar se jim ponujajo cigare ali pa pivo za glasove!

Mrs. Elly Flagg Youngova, ki je bila doslej superintendentka javnih šol v Chicagi, je po petdesetih letih službe odstopila in je odšla v Kalifornijo, da si popravi zdravje. Na njeno mesto je bil izvoljen John D. Shoop, za predsednika šolskega sveta pa M. Loeb. Shoop je obljubil, da bo delal v enaki smeri kakor Flagg Youngova.—Nekoliko naskokov na svobodo učiteljstva in šolstva v Chicagi je odbitih; to kaže tudi ta volitev.

GOMPERSOVA DOMIŠLJAVOST.

Ideja, da bi takrat, ko se bo sklepal mir v Evropi, tudi delavci izpregovorili svojo besedo, je zelo pametna. Kajti vprašanje vojne in miru se najbolj tiče delavske kože in delavske blaginje. Že davno so zaradi tega razne socialistične organizacije v Evropi in v Ameriki predlagale, naj se snide takrat, kadar bo zborovala mirovna konferenca, tudi mednaroden socialističen kongres, in sicer prav v tistem mestu, kjer bo diplomatična konferenca.

Ali modri gospod Gompers s svojimi srednjeveškimi nazori in s svojim neznanjem si še vedno domišlja, da bo on monopoliziral vse delavsko gibanje na svetu, pa je prinesel idejo socialistov kot svoje lastno blago na trg konvencije A. F. of L. Ta je sklenila, da naj bi strokovno organizirano delavstvo sklicalo tak kongres, kadar bo mirovna konferenca.

Kdo ga skliče, ni najvažnejše vprašanje. Mnogo važnejše je to, kdo bo tam navzoč in kdo zastopan. Sedaj je razposlala A. F. of L. vsem internacionalnim unijam okrožnico, s katero jih prosi, naj podpirajo njen načrt, pravi pa, da bodo na kongres pripuščeni samo uradniki in zastopniki strokovnih društev, zastopnikom političnih organizacij in drugih zvez pa ne bo dovoljen vstop.

Razume se samo ob sebi, da je to naperjeno proti socialistični stranki. Zdi se nam pa, da je s tem ves načrt ameriške federacije dela pokopan; in mogoče je, da ni plemeniti gospod Gompers niti resno mislil na tak delavski mirovni kongres in zato vpletel tak pogoj, o katerem pričakuje, da ga prepreči.

V Ameriki ima federacija še nazadnjaško večino. To se je pokazalo ravnokar na konvenciji v San Francisco. Tukaj je že mogoče, da prodre Gompersov načrt. Ali namen federacije gre za tem, da se skliče svetoven delavski kongres, ne pa le ameriški. Treba bo torej vprašati tudi evropske strokovne organizacije, in tam se bo Gompers prav tako urezal, kakor se je takrat, ko je potoval po Evropi in dobival povsod dolge nosove.

Že takrat bi se bil predsednik ameriške federacije lahko prepričal, da živi v evropskih strokovnih organizacijah socialističen duh in da noče ondotno organizirano delavstvo ničesar vedeti o njegovi "politični nepristranosti". Saj so mu to dovolj jasno povedali v Hamburgu, Berlinu, na Dunaju, v Pragi in drugod. In če bo njegova federacija vztrajala na njegovem pogoju, tedaj v Evropi ne bo dobila potrebne podpore zanj.

S tem seveda še ni rečeno, da ne bo delavskega kongresa. Ako se sporazumejo socialistične organizacije raznih dežel, tedaj ne bodo vprašale gospoda Gompersa za dovoljenje, če smejo sklicati kongres, ali če ga ne smejo. In da bodo na socialističnem kongresu zastopani tudi strokovno organizirani delavci, se razume samo ob sebi, ker je bilo še vedno tako in ker delajo v Evropi sploh strokovne in politične socialistične organizacije sporazumno.

Vprašanje miru in vojne je največje politično vprašanje in največji nezmisel bi bil, če bi delavci sami sebi to tajili in se delali slepe. Za preprečenje bodočih vojn je treba političnih sredstev, politične moči delavstva, in kdor hoče ovirati to moč, pa vendar govori o miru, je humbugar.

Roosevelt ne kandidira.

Žalostna vest prihaja iz Lincoln, Neb. — Colonel Theodore Roosevelt je pisal državnemu tajniku Poolu v Nebraski, naj ga izbriše z liste predsedniških kandidatov republičanske stranke. Na ta način je nemogoče, da bi dobili Teddyja za prihodnjega predsednika. In vendar ne zna nihče tako glasno rožljati s sabljo, kakor on!

Za miljon pšenice zgorelo.

V Erie, Pa., je dne 10. t. m. v dveh elevatorjih Anchor Line izbruhnil požar in oba vpepelil. 840,000 bušljev pšenice, namenjene baje za zaveznike, je zgorelo. Škoda presega miljon dolarjev. Zvezne oblasti so uvedle preiskavo, da bi dognale, kako je ogenj nastal.

Kaj hoče Nemčija?

Nemški socialisti so v državnem zboru interpelirali, kakšen cilj hoče Nemčija doseči z vojno in če namerava predlagati mir. Kmalu potem, ko so socialisti napovedali svojo akcijo, so začeti vladni listi slaviti Bethmann Hollwega, češ da je tako liberalen, da bo odgovoril na interpelacijo.

In Bethmann Hollweg je res odgovoril. Izza njegovega govora je pa svet tako moder kakor prej. Njegovo pojasnilo je bilo namreč vseskozi "diplomatično." Viljemov kancelar je znal z mnogimi besedami zamolčati tisto, kar so ga bili vprašali. Povedal je marsikaj, ali prav tega ne, kar so interpelanti hoteli vedeti.

"France, kdaj pojdeš na Šmarno goro?"

"Nič ne vem, kaj je Tone večerjal."

Taki so diplomatični odgovori.

Bethman Hollweg je dejal, da je stvar zaveznikov, da predlože mir in da je za Nemčijo vojna še vedno to, kar je bila od začetka: "Obramba nemške nacionalne eksistence."

Kar se tiče prvih besed, so hinavske. Sedaj je Nemčija v položaju zmagovalca. To se pozneje lahko izpremeni, ali za sedaj je dejstvo, da stoje nemške čete povsod na tujih tleh. In da je zmagovalcu veliko lože predlagati mir, kakor pa premaganemu, je resnica, ki jo lahko razume človek, tudi če ni tako velik filozof kakor Bethmann Hollweg. Drugi del njegovega odgovora je pa še več kakor hinavski, kajti za obrambo svoje narodne eksistence ni bilo treba Nemčiji nobene vojne.

Če je laž, da je bila vojna nemški vladi od začetka le obramba narodne eksistence in če pravi kancelar, da je vojna za Nemčijo še danes to, kar je bila od začetka, tedaj je jasno, da ima nemška vlada sedaj kakor od začetka namene, katerih doslej še noče razodeti. In ravno ker jih skriva, je opravičen sum, da je v teh namenih velika grdobija.

Bethmann Hollweg lahko marsikaj govori v nemškem rajhstagu, ker ve, da ima tam šovinistično večino, ki mu bo tembolj ploskala, čimbolj bo slutila, da hoče vlada osvajati. Zunanji svet, ki sodi o kancelarjevih besedah, je pa že toliko poučen o nekaterih rečeh, da ga ne more preslepiti Bethmannova zvijačnost.

Ves čas so pravili, da je povzročil vojno sarajevski umor. Menda ni več tucata tako naivnih ljudi na svetu, da bi še verjeli to hinavsko bajko. Ali če bi bila resnična, vendar ne more reči Bethmann Hollweg, da je ogrožala smrt Franca Ferdinanda obstanek nemške države.

Ko je kajzer Viljem izdal povelje za mobilizacijo armade, ni bil nihče napovedal Nemčiji vojne. Ampak Nemčija jo je napovedala Rusiji in Franciji ter je napadla nevtralno Belgijo. Kako je bil torej nacionalni obstanek Nemčije v nevarnosti, če ji ni nihče grozil, ampak sta si Francija in Anglija, kakor je dokumentarično dokazano, prizadevali, da se ohrani mir, dokler ni prišla napoved vojne iz Berlina?

Ali recimo, da bi bilo res kaj tajnega ustrašilo ubogega Bethmanna in bi se bil tresel za nacionalni obstanek Nemčije, tedaj vprašamo: Česa se ima ta nacionalni obstanek bati, ako se danes sklene mir? Nemške armade so zasedle skoraj vso Belgijo, severno Francijo, Poljsko, lep kos zapadne Rusije, preplavile so Srbijo. Kje je v sedanjem položaju nevarnost za nacionalni obstanek Nemčije?

To je, da je Bethmann Hollweg nesramen lažnivec in da ima s svojim polblaznim kajzerjem roparske namene, pa bi zato rad, da bi prišli zavezniki na kolenih prosit za mir in bi potem nemška vlada lahko diktirala pogoje po svoji volji in anektirala dežele na vseh koncih in krajih.

Nemški socialisti so se že večkrat izrekli zoper vsako aneksijo. Kaj torej pripoveduje kancelarski hinavec, da Nemčija ne da Alzacije in Lorene Franciji, namesto da bi povedal, če hoče vrniti ukradeno Belgijo samo sebi, kaj namerava s Poljsko, kaj s Srbijo? Če bi povedal, da noče Nemčija ničesar anektirati, da tudi Avstriji ne bodo dovoljene nobene aneksije, da dobi Poljska neodvisnost, tedaj bi svet vedel, da nima Nemčija roparskih ciljev in pot do miru bi bila že zato zelo uglajena, ker bi se tedaj vsaj ljudstvo v deželah zaveznikov vprašalo, čemu naj se da še klati, če ne grozi njih deželam nobena izguba, medtem ko ni za pridobitve po dosedanjem teku vojne skoraj nobene nade.

Ali Bethmann Hollweg le pripoveduje, da se zaveznikom ne bo posrečilo uničiti pruski militarizem, baha se z nemškimi zmagami, cilje svoje vlade pa skriva; in zato je umevno, da se bo ta vojna nadaljevala. Kajti v tem, kar zamolčuje Bethmann Hollweg, je grožnja za zaveznike, in dokler čutijo v sebi še kaj moči, da se morejo upirati, se bodo upirali. Krvave stroške pa bodo plačevali vsi skupaj.

ZA OSEMURNI DELAVNIK.

Železničarji se hočejo bojevati za osemurni delavnik. Zastopniki njihovih unij so se zbrali v Chicagi, da se posvetujejo o tem vprašednik kurjaško organizacije, W. S. Stone, predsednik organizacije strojevodij, W. L. Carter, predsedni kkurjaške organizacije, W. G. Lee, predsednik organizacije premikačev, in A. B. Garretson, predsednik sprevodniške organizacije. 150 delegatov je zastopalo 165,000 uslužbencev.

Železničarji hočejo počakati do 1. maja na odgovor železniških magnatov; če ne dobe dotlej zadovoljivega odgovora, hočejo tedaj stopiti v stavko. Razsodišča ne marajo topot, ker jih je zadnje razsodišče prehudo razočaralo. Lansko gibanje jih je veljalo čez 1 miljon dolarjev, pa jim ni prineslo nič druzega kakor par centov doplačila, izmed važnejših zahtev se jim pa ni nobena izpolnila.

Če pride do stavke, bo z njo prizadetih 174 železniških sistemov, ne glede na okroglo 100 kratkih prog, z 246,816 milj prometnih tirov.

V organizaciji je 90 odstotkov železničarjev, in sicer 72,000 strojevodij, 90,000 kurjačev, 49,000 sprevodnikov in 150,000 premikačev. Sedanja skupna mezda znaša na leto za strojevodje in kurjače 57 miljonov, za sprevodnike 42,226,650, za premikače 23,818,000 dolarjev. Če bi se vpeljal osemurni delavnik, bi znašali stroški za strojevodje in kurjače 79,800,000, za sprevodnike 21,113,000, za premikače 11,909,000, skupaj 112,897,00 dolarjev na leto. Zastopniki železniških družb pravijo, da bi jih osemurni delavnik pognal v bankrot. Pred vsako stavko se sliši ta pesem, po stavki pa žanjejo kapitalisti miljonske dobičke.

Kašelj in hripavost

pridete z mrzlim vremenom, ter jih je težko odpraviti. Njihovo zdravljenje zahteva hitre pomoči in rabo kakega zanesljivega zdravila.

SEVERA'S Balsam for Lungs

(Severov Balzam za Pljuča) se rabi pri zdravljenju prehlada, kašlja, hripavosti, vnetja sapnika in oslovskega kašlja že preteklih pet in trideset let. Je zelo izborni tešilni pripravek. Njegovo rabo priporočamo vsim — mladim in starim, otrokom in odraslim. Cene 25 in 50 centov.

"Imel sem hudi kašelj," piše g. Frank Vacha, iz Elk River, Minn., "ter sem kupil stekleničeo Severovega Balzama za Pljuča in predno sem ga porabil celo stekleničeo, je kašelj popolnoma izginil. Jaz sem 63 let star ter se zdravega počutim."

Kupite **SEVEROVE PRIPRAVKE** od vašega lekarnarja.

Zavrnite nadomestitve. Ako vas lekarnar ne more založiti, naročite jih od nas.

ZAPEKA, meglja glavobol, omotica, jetrne pritožbe, zlatenica in žolčnica se vdajo zdravljenju, ako se rabijo kakor navedeno v navodilu

SEVERA'S Liver Pills (Severove Jetrne Krogljice). Cena 25c.

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa.

Izvirno potrdilo

(ORIGINAL RECEIPT)

ki nam ga pošlje poštni urad iz starega kraja, priča vsakemu, da je denar poslan naslovniku, bil izplačan. Potrdilo je podpisano od osebe, ki ste ji poslali denar in ko ga mi dobimo sem, ga branimo za to, da se lahko vsak pošiljalec sam prepriča o prejemu poslane vsote.

DANAŠNJE CENE:

5 kron za	$0.85	100 kron za	$15.45
10 kron za	1.55	200 kron za	30.90
20 kron za	3.10	400 kron za	61.80
30 kron za	4.65	500 kron za	77.25
50 kron za	7.75	1000 kron za	154.00

ZA DENAR JAMČIMO V VSAKEM SLUČAJU!

Prebitek in glavnica $669,672.99 Hranilne uloge $4,687,208.83

Pišite nam v vašem materinskem jeziku na

KASPAR STATE BANK

1900 BLUE ISLAND AVENUE, CHICAGO, ILLIONOIS.

Kmetijstvo in industrija.

Po dr. Bauerjevi veliki študiji o "Draginji."

Razvoj kmetijstva v vzhodni Evropi.

Po vzhodni in južni Evropi je razvoj industrije v primeri z zapadno Evropo še zelo zaostal in povsod prevladuje poljedelstvo in živinoreja. Toda z industrijo je zaostal tudi socialni razvoj. Evropski zapad in jug bi bil za oskrbovanje družbe z živili z ozirom na velikanske plohe za obdelovanje sposobne zemlje lahko največjega pomena. Ali socialne razmere s svojo zaostalostjo ne dopuščajo popolne izrabe zemeljskih zakladov. Z obdelovanjem zemlje se bavijo ubogi, nevedni ljudje, ki imajo premajhen obrat, premalo izobrazbe, pa preveč konservativne nazore, da bi uspešno in ekonomično opravljali kmetijstvo in živinorejo. Kako zaostalo je vzhodnjeevropsko kmetijstvo, vidimo, če primerjamo pridelke enega hektarja teh dežel z onimi zapadno- in srednjeevropskih dežel. En hektar zemlje, zasejan s pšenico, je prinašal 1911/1912:

Zapadna in srednja Evropa.	Meterski stoti	Vzhodna Evropa.	Meterski stoti
Belgija	26.6	Bosna	8.7
Češka	22.0	Bolgarska	11.8
Nemčija	22.6	Galicija	13.4
Anglija	19.5	Rumunija	11.8
Irska	23.4	Rusija	6.9
Holandija	26.3	Srbija	9.0
Švedska	22.0	Ogrska	12.7

Največji pomen za preskrbovanje Evrope z živili ima razvoj ruskega kmetijstva. Saj je zemeljska površina, uporabljena za kmetijstvo na Ruskem, večja kakor ona vseh ostalih evropskih držav skupaj! Podlago za rusko kmetijstvo je ustvaril neizmerni rop, izvršen na kmetih po carjevi "osvoboditvi kmetov" iz leta 1861. Poprečno niso dobili od graščakov "osvobojeni" kmetje nič več kakor po 3.2 desjatin zemlje (ena desjatina je 1.09 hektarjev). V naslednjih štirih desetletjih je sicer naraslo zemljišče kmetov vsled nakupa in najema za 20 odstotkov, ali obenem je naraslo prebivalstvo Rusije od 45 na 85 miljonov. Tesnost kmetiške zemlje je bila vzrok neizmernega zapravljanja naravnih in delovnih sil.

Kmetje so bili prisiljeni, da so zorali kar največ zemlje, da so preskrbeli naraščajoče mase prebivalstva z žitom. Neobdelane zemlje je bilo vedno manj. Redilnih snovi zemlje niso nadomeščali, zato je bila zemlja izčrpana; izčrpanost pa je pospešilo še nezadostno gnojenje. Pri "osvoboditvi kmetov" so dobili kmetje premalo pašnikov in travnikov. Od tedaj je tudi nazadovala živinoreja. Na 1000 desjatin kmetiške zemlje je odpadlo leta 1880 655 glav živine, čez deset let 631 glav in leta 1900 le 602. Zmanjšanje neobdelane zemlje in pomanjkljivo gnojenje je bilo povod roparskega izkoriščanja zemlje. V letih devetdesetih je zaostal plod zemlje poprečno za 17 odstotkov za življenskimi potrebami kmetov, če računamo potrebo ene osebe z 19 pudi. (En pud je 16.38 kg).

S silami zemlje so zapravljali tudi delovne sile. Naraščajoče prebivalstvo ni moglo uporabiti svojih delovnih moči na kmetih. Po uradnih podatkih bi bilo potrebnih za žetev na kmetiški zemlji leta 1900 11 miljonov delovnih moči, na razpolago pa je bilo 44 miljonov delovnih moči!

Uspešno delo kmetijstva je oviralo: Odvisnost kmetov od občin, razkosanje zemlje na številne male pareele, zavezna solidarnost kmetiške občine za težke davke, carska zakonodaja od leta 1893., ki je zaprla kmetom hipotekarni kredit in s tem onemogočila vse melioracije in izročila kmete oderuštvu, predvsem pa premajhen del kmečke zemlje, revščina in neznatno tehnično znanje kmetov, katere ohranja carjeva vlada v neznanju in nekulturnosti.

Če odpravi to zlo agrarna reforma, h kateri je bila prisiljena ruska vlada vsled revolucije, to pokaže šele prihodnjost. Vsekakor ni bilo doslej rusko kmetijstvo sposobno, da bi pokrivalo potrebščine zapadne in srednjeevropske industrije. Carski vladni sistem je onemogočal izrabo bogatih naravnih zakladov vzhodne Evrope. Evropa je bila zato navezana na uvoz živil iz prekomorskih krajev, zlasti iz Amerike.

INDUSTRIJA IN KMETIJSTVO.

Industrija se je razvila v zadnjih dveh desetletjih nenavadno hitro. Potreba po sirovinah in živilih je silno narasla. Razvoj kmetijstva in živinoreje pa je zaostal za tem naraščanjem. To nerazmerje je eden od vzrokov draginje. Ker je zaostala kmetijska produkcija za potrebami industrijskih narodov, so poskočile cene žita, krmil, bombaža, živine, kož in kožuhovine, volne.

Da ne more dajati kmetijstvo industrijskim narodom one množine sirovin in živil, ki bi jo konsumirali, če bi bile cene neizpremenjene, to ni krivda pomanjkanja v naravi. Kmetijsko produkcijo sveta bi že ob današnjem stanju produkcijske in prometne tehnike lahko močno pomnožili. Ballod trdi, da bi lahko podvojili ozemlje za pridelovanje pšenice. Poleg tega bi lahko močno povišjati pridelke enega hektarja v večjih produkcijskih ozemljih, kakor je to pokazalo primerjanje hektarskih pridelkov posameznih dežel. Razširitve kmetijske produkcije ne ovirajo neizpremenljive naravne, temveč socialne zapreke, ki se lahko revolucionirajo.

Posledica privatne lastnine produkcijskih sredstev je anarhija kapitalistične produkcije.

Družba prepušča kapitalistom izbero produkcijskih panog, v katere nalagajo svoj kapital, in prepušča delavcem izbero produkcijskih panog, v katerih uporabljajo svojo delovno silo. Anarhija v načinu produkcije vodi vedno in vedno k nesorazmerju produkcije. Tako je nagrmadilo svetovno gospodarstvo v zadnjih desetletjih kapital in delovne sile v mestih in industrijskih krajih Evrope in Amerike, ne da bi se pobrigalo za to, da se razširja pridelovanje živil in sirovin za te naraščajoče ljudske mase v enakem tempu. Iz naraščajočih cen na svetovnem trgu se pa vidi, da ne sme družba nekaznovano pomnoževati števila vreten za bombaževino, ne da bi tudi razširila v enakem razmerju bombaževe nasade, da ne sme kupičiti nekaznovano ljudskih mas v industrijskih mestih, če ne naraščata pridelovanje žita in živinoreje v enaki meri.

Draginja postavlja torej mednarodni socializem pred njegovo pravo nalogo: Priskrbeti ljudstvu vse, česar potrebuje, osvoboditi ljudstvo od samovolje, gospodarske sile in dobičkarstva privatnikov, dvigniti gospodarske moči, da bodo izvrševale naloge za splošnost, postaviti vse ljudi, ki delajo, v službo organizirane družbe, pa jih razdeliti v posamezne produkcijske panoge v tistem razmerju, v kakršnem je njih služba in njih delo potrebno za izpolnitev vseh družabnih nalog.

KUPIČENJE PREBIVALSTVA.

Hitri razvoj industrije v zadnjih dveh desetletjih je pospešil nakupičenje prebivalstva po velikih mestih in industrijskih okrajih. V Nemčiji je bilo l. 1895. 28 mest z nad 100.000 prebivalci, v teh mestih je stanovalo vsega skupaj 7,261.000 ljudi, l. 1910. je bilo v Nemčiji že 48 velemest s 13,823.348 prebivalci. Še hitreje se razvijajo ameriška mesta. V Zedinjenih državah je že 50 mest z nad 100.000 prebivalci. Urbanizacija, pomestenje ljudskih mas se je izvršilo v zadnjih dveh desetletjih v pospešenem tempu. Nikdar še niso bile tožbe o pomanjkanju poslov na kmetih, o pomanjkanju stanovanj v mestih tako glasne kakor v zadnjih desetletjih.

Posledice nakupičenega prebivalstva, hitrega razvoja mest so podražitev stanovanj, trgovskih lokalov in delavnic, povišanje mestne zemljiške rente in podražitev cen zemljišč. Podražitev stanovanj je oni delni pojav splošne draginje, ki zadene delavski razred izredno težko; podražitev delavnic in trgovskih lokalov povišuje stroške rokodelcev in trgovcev v mestu, zlasti stroške podrobne trgovine. Posledica povišanja teh stroškov je seveda podražitev blaga. Zasebna lastnina zemlje in stavbišč v mestu ni le korenina visokih cen stanovanj, temveč tudi ena od korenin podražitve cen blaga na splošno.

Vsako mesto dobiva gotovo blago, ki se hitro pokvari kakor mleko, sočivje itd., iz bližnje okolice. Čim bolj se pomnoži mestno prebivalstvo, tem večje mora postati ozemlje, ki preskrbuje mestu ta živila. V malem mestu lahko preskrbuje ta živila majhen krog iz okolice, in kmetiški producentje prodajajo lahko svoje blago neposredno mestnim konsumentom ali pa vsaj razpečevalcem na drobno. Če pa se razširi krog, tedaj se vrine med kmetiškega producenta in mestnega konsumenta prekupčevalec, ki pokupi blago na kmetih in ga oddaja na mestnih trgih razpečevalcem na drobno. Vsled naraščanja mest pa dostikrat ne zadošča nič več le en prekupčevalec; blago gre skozi roke cele vrste trgovcev, preden pride s kmetiškega posestva v kuhinjo konsumenta. Razširitev kroga okolo mesta, ki preskrbuje mestu blago, ki se hitro pokvari, poviša cene blaga za toliko, kolikor znašajo transportni in prekupčevalski stroški. Poleg tega se pa povzdiguje še trgovski kapital za gospodarja, ki oskrbuje mesta z živili. Včasih se posreči krogu nekaterih kapitalistov, da vladajo monopolistično na živinskem trgu in na trgu za mleko tega ali onega mesta. Dostikrat zavzema tudi trgovski kapital vladajoče mesto, ker si zasužnji z dovolitvijo kredita na eni strani producente in manjše trgovce, ki nakupujejo blago pri kmetih, na drugi strani pa mestne razpečevalce na drobno. Take pojave so zlasti opazovali na živinskih trgih velemest. V takih primerih lahko oddaja trgovski kapital pridelke poljedelstva in živinoreje mestnemu prebivalstvu za cene, ki visoko presegajo prodajalno ceno producentov.

Hitri razvoj kmetijskih zadrug pa že v prav mnogih primerih izključuje prekupčevalstvo. Zadruge upostavljajo zopet neposredno zvezo med kmetiškim producentom in mestnim konsumentom. Ali izključitev trgovskega kapitala po zadrugah kmetov prav redko znižuje cene. Navadno pride tako, da zavladajo zveze kmetijskih zadrug, ki delujejo skoraj tako kakor karteli v industriji, monopolistično na mestnih trgih in potem diktirajo monopolne cene. Take organizacije kmetov so v zadnjih desetletjih zlasti ponovno povišale cene mleka v velikih mestih.

Ostra ločitev med mestom in kmeti je posledica kapitalističnega razvoja. Kapitalizem s svojim anarhističnim načinom proizvajanja prepušča kapitalistom, da po lastni volji določijo kraje, kjer proizvajajo in kjer nakupičijo delavstvo. Posledica tega so prenapolnjena mesta in prazne vasi. Posledica hitrega razvoja mesta in industrijskih okrajev so povišane cene, ki izvirajo prav iz one korenine kakor nesorazmerje med industrijsko in kmetijsko produkcijo. Iz anarhije kapitalističnega načina proizvajanja, ki je posledica zasebne lastnine proizvajalnih sredstev.

SRBIJA NA CEDILU.

"Petit Parisien" prinaša članek, ki bi bil moral iziti že pred več tedni, pa ga je cenzura prepovedala. V članku je rečeno, da bi bila ententa že v začetku letošnjega leta morala krepko udariti na vzhodu. Če bi bili tedaj Srbi vdrli na Hrvatsko in v Slavonijo, bi to imelo nepreračunljive posledice, toda Srbe bi bilo treba podpirati. Briand je predlagal, naj se pošlje ekspedicijski zbor v Solun. Francozi bi bili tedaj lahko dali 150.000 mož. Svoj predlog je Briand podpiral s tem, da stoje Rusi v Karpatih in da se Rumuni ne bodo pomišljali vpasti na Sedmograško. — Grška bi bila najbrže marširala z entento in tudi Italija bi se bila torej pridružila ententi, kakor se je pozneje dejansko zgodilo. V takih okoliščinah bi se Bolgarija ne bi bila upala nastopiti proti zaveznikom. Briand je prepričal večino ministrskega sveta, nasprotovalo je 5 ministrov. Končno pa se je slišal ugovor, da vlada ne more storiti tako važnega koraka, dokler ne vpraša generala, katerega pa list ne pove (menda Joffreja). Nato so pa ta načrt opustili in šli za Angleži pred Dardanele.

Gotovo je na vsak način, da je srbski generalni štab izdelal načrt za vojno z balkanske strani in ga predložil zaveznikom, ali v Parizu in Londonu ga niso sprejeli. Srbija se je žrtvovala za zaveznike, to je pribito. Mali za velike — to je pravilo sedanje človeške družbe.

V Zedinjenih državah je letos toliko zlata, kolikor ga ni bilo še nikdar. Ampak — v čigavih rokah je?

Najstarejše vseučilišče na svetu je univerza El Azhar v Egiptu; pa je — mohamedanska. Ali smejo kristjani vse nekristjane imenovati barbare?

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA PODPORNA ZVEZA

Ustanovljena dne 16. avgusta 1908.

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: FRANK PAVLOVČIČ, 48 Main St., Conemaugh, Pa.
Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, box 50, West Newton, Pa.
Tajnik: ALOJZIJ BAVDEK, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
Pomožni tajnik: IVAN PROSTOR, box 120, Export, Pa.
Blagajnik: JOSIP ZELE, 6108 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
Pomožni blagajnik: JOSIP MARINČIČ, 5805 St. Clair Ave., Cleveland, O.

ZAUPNIK:

ANDREJ VIDRICH, 46 Main St., Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

VILJEM SITTER, 1. nadzornik, 46 Main St., Conemaugh, Pa.
FRAN TOMAŽIČ, 2. nadzornik, Gary, Ind., Toleston, Sta., box 73.
NIKOLAJ POVŠE, 3. nadz., 1 Craib St., Numrey Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.

POROTNIKI:

IVAN GORŠEK, 1. porotnik, Box 195, Radley, Kansas.
JAKOB KOCJAN, 2. porotnik, 6121 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.
ALOJZIJ KARLINGER, 3. porotnik, Girard, Kansas, R. F. D. 4, Box 86.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

F. J. KERN, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODBOR:

GLAVNI URAD v hiši št. 46 Main St., Conemaugh, Pa.
ŠPENDAL IVAN, Conemaugh, Pa., Box 781.
GAČNIK IVAN, 425 Coleman Ave., Johnstown, Pa.
GABRENAJA JAKOB, Box 422, Conemaugh, Pa.
BOVC FRANK, R. F. D. 5, Box 111, Johnstown, Pa.
SUHODOLNIK IVAN, Box 273, South Fork, Pa.
ZOLER ALOJZIJ, Box 514, Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.

Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošeni, pošiljati vse dopise in denar naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja glasom pravil, edino potom Poštnih, Expresnih, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne potom privatnih čekov.

V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v pribodnje popravi.

NAZNANILO.

Franklin, Kans.

Tem potom naznanjam članom društva Proletarec štv. 50 S. D. P. Z., da se je na društveni seji dne 21. novembra sklenilo sledeče: Kdor izmed članov se brez tehtnega vzroka ne udeleži glavne seje dne 19. decembra, bode zapadel 25c kazni, katera se plača v društveno blagajno. Bratje! 19. decembra bode volitev društvenega odbora za leto 1916. Dolžnost Vas torej veže, da se udeležite vsi in izvolite uradnike po vašem najboljšem prepričanju.

S bratskim pozdravom

Louis Oblak, tajnik.

Blaga srca.

Vrhunec dobrodelnosti imenuje dunajska "Neue Freie Presse" uspeh zbirk vojne dobrodelnosti. Glasilo najbogatejših državljanov je zbralo namreč pet miljonov kron v vojne dobrodelne namene. Znesek je na videz velik, toda če primerjamo dohodke le petih mož iz te vrste, je to majhen znesek. Baron Alojz Rotšild ima na leto najmanj 14 miljonov K, vitez Guttmann 10 miljonov, Pavel vitez Schoeller 6 miljonov, baron Teodor Liebig 6 miljonov, Ludvik Lobmayer 3 miljone. Dohodki teh petih mož znašajo 39 miljonov na leto. Če bi bili dali ti od svojih dohodkov 5 miljonov, bi jim še vedno ostalo 34 miljonov za lastno potrebo. Pri zbirki je pa udeleženih okroglo 100,000 oseb. Dobrodelnost je ob vojni važen faktor, ki zahteva čim več požrtvovalnosti, nesebične požrtvovalnosti.

Boje se vojske.

Iz Anglije se mladi možje trumoma selijo v Ameriko iz strahu pred splošno vojaško dolžnostjo. V Liverpoolu se tepo za prostore na ladjah. Došlim nabornim častnikom se nobeden ni priglasil za vstop v vojsko. Tudi v Haag je došlo mnogo mladih Angležev in Ircev.

Ženski poklici.

"Slovacke Noviny", ki izhajajo v Ogrskem Hradištu, so izgubile svojega uradnika. Moral je k vojakom. List vodi sedaj njegova žena, ki je tudi podpisana kot odgovorna urednica. — Uredništvo slovaškega lista "Zajmy Slováce" je prevzela gospa Dymova, ker je bil njen mož vpoklican. — Urednik lista "Wiener Neustaedter Nachrichten", Rudolf Knill, je šel prostovoljno k vojakom. Odgovorna urednica lista je zdaj njegova žena.

Ali to še ni nič tako posebnega. Ženske v časnikarskem poklicu poznamo že davno. Bolj zanimiva je sledeča notica:

Mestni magistrat v Velikem Karavinu je sklenil, organizirati prostovoljno žensko tržno stražo, ki bo podpirala mestne tržne organe pri nadziranju branjevcev in prodajalcev živil.

Sicer pa v Evropi že skoraj ni več poklica, v katerem ne bi delale ženske. Zato pa vendar ženska volilna pravica v vojskujočih se deželah nič ne napreduje.

Bolgarski pridelki.

Kraljevina Bolgarija, ki ima 5 miljonov prebivalcev, je poljedelska dežela; tri četrtine prebivalstva se pečajo s poljedelstvom. Največ se pridela pšenice, rži, koruze in ovsa. Neka posebnost te dežele je negovanje vrtnic. Velika polja v vzhodni Rumeliji so nasajena s samimi rožnatimi grmi. Iz njih namreč pridobivajo znane dišave (parfume), ki jih drago prodajajo na vseh svetovnih trgih. Na Bolgarskem sade tudi tobak in pridelujejo vino. Živinoreja je močno razvita.

Carstična svoboda.

Iz Stockholma poročajo: Zadnje dni so v Moskvi aretirali na direktni ukaz notranjega ministra večino voditeljev tamošnjih delavcev, tako Komarova, voditelja profesijonalne delavske zveze, Nostlerja, poslovodjo moskovskih konsumnih društev, Ustjugova, predsednika moskovske organizacije kovinskih delavcev in — kar je posebno značilno, — Miljutina, predsednika delavske pisarne vseruske mestne delavske organizacije.

Sveti profit.

Glavni občni zbor "Češke industrijske družbe za sladkor," ki je ena največjih podjetnic v sladkorni industriji, je bil 22. septembra. Družba izkazuje v prvem vojnem letu 2,062.890 K čistega dobička, reci i nberi dva miljona dvainšestdesettisoč in osemstodevetdeset kron! Čisti dobiček je razdelila ta družba tako-le: Gospodje upravni svetniki so dobili 206.289 K. Lansko leto so dobili le 131.436 K. Letos je pa draginja in ne morejo ti reveži izhajati z navadno nagrado mirnih let. Namesto 6odstotne dividende kakor lansko leto dobe letos v vojnem letu — zopet zaradi splošne daginje — 12 in polodstotno dividendo. Svojim uradnikom so dali lansko leto 40.614 K nagrade, letos za 35.000 K več. Torej vidiš, da so blagih src. Za vojnoskrbovalne namene so žrtvovali 15,000 kron. Koliko? Ne stopetdesettisoč ampak celih petnajsttisoč kron. Ostalo je še 761,601 K, ki so jih spravili na nov račun. Bogato žetev so spravili gospodje sladkorni baroni. Nič ne dvomimo, da bodo pripovedovali o žetvi vojnega leta svojim vnukom kakor o najboljši vseh let. Delavec, tudi ti si zapomni, da so bili v vojnem letu ljudje, ki niso ne orali, ne sejali, a so bogato želi.

Cepelinke.

Spušča Kajtebriga.

V New Yorku eksistira neki dr. Parkhurst. Ta človek misli, da je zelo učen in silno moralen. Zato bi pa rad ves svet omoralil po svoje. Pred kratkim je v Hearstovem listu — tam namreč redno odklada svojo moralo — pisal o šesturnem delavniku, o katerem so debatirali na zadnji konvenciji American Federation of Labor. Dr. Parkhurst je ves iz sebe. Kaj — samo šest ur naj delajo delavci?" Kaj bodo pa delali ostalih osemnajst ur? Za spanje je to preveč, kaj bodo torej počeli? Aha! Lenarili bodo! Čitali bodo nemoralne časopise, nemoralne knjige, in v teater bodo hodili gledat nemorrrrralne slike! Zato očuvaj nas o Bog šesturnega delavnika! . . . Delavci naj delajo deset ali dvanajst ur, da ne bo časa za nemoralno življenje.

—

Dr. Parkhurst, ki je — mimogrede rečeno — tudi nekak pastor, torej reverend, spada med tiste ljudi, ki se boje, da bi se delavci kaj naučili. Delavec naj dela, spi in je — ne preveč, kajti bi se preobjel—in to je vse, kar je dobrega zanj. Vse drugo, kar je še dobrega na svetu, je pa rezervirano za omoraljeno gospodo. Kajti, če bi delavci bili izobraženi, če bi znali več, kaj bi potem učeni gospodje počeli? Potem jih ne bi bilo treba! To je, česar se boji rev. in doktor Parkhurst — in socialisti mu od srca privoščimo to bojazen in nesrečo, ki lahko sledi iz njegove bojazni.

—

Avstro-nemški dnevnik v New Yorku, ki se tiska v hrvatskem jeziku, piše: "Bila je na Balkanu država po imenu Srbija, a danes je ni več; njeno ime je samo še v zgodovini." Zakaj ne zapiše še to resnico: "Bili so nekoč Jugoslovani na Balkanu, a v bližnji bodočnosti se bo lahko reklo: Danes jih ni več"?

—

Dokler je še kaj svinca v Avstro-Nemčiji, ne smejo biti ljudje tam lačni . . .

—

Newyorški "Srpski Dnevnik" nazivlje Srbijo "Jugoslovanski Kristus". To je čudna reč. Pobožne knjige pripovedujejo, da so Kristusa razpeli židje. Srbijo je pa križal krščanski kajzer in lestvo mu je držal apoštoljski Franc Jožef. Po tej logiki je tudi katoliška Belgija in katoliška Poljska — trpinčeni Kristus. Kdo je pa te narode pribil na križ? Ali ni krščanski kajzer, katoliški cesar in krščanski car? Molčite o Kristusu, ljudje božji!

—

V Calumetu, Minn., je bila bitka med Srbi in Bolgari. Rezultat: en Bolgar ubit, trije ali štirje Srbi nevarno ranjeni. Prokletstvo vojne ni torej omejeno samo na Evropo. Druga stvar: Čemu hodijo vojni korešpodentje v Evropo? Ali so pozabili na lepi rek: "See America first"?

—

Avstrijski in nemški konzuli so zelo pridni v ameriški republiki. Kdor jim danes očita lenobo, je tepec. In radikalni so postali. Obsenčila jih je grda ideja, da se z dinamitom in nitroglicerinom več opravi kakor pa s pametnim argumentom! Kako se ta ideja strinja z idejo kardinala Gibbonsa? Vraga — ali ne trobijo pobožni avstrijski listi (naglasiti: **avstrijski**) v Ameriki že od nekdaj, da se take grde in nekrščanske ideje porajajo le v socialističnih glavah?

—

Strie Sam je velik sovražnik dinamita v obliki bombe. Zato pa ne pusti anarhistov v Aemriko. In nekaj delavcev je že obesil, ker so jim podtaknili dejanja z dinamitom; več drugih je pa dal zapreti v dosmrtno ječo. Ampak — hudiček naj razume našega Strica Sama — dinamit je dinamit, pa naj ga mesi navadni Peter ali Pavel ali visokorodni gospod diplomat— učinek je tudi ravnotisti, pa naj ga zapali kak neumni McNamara ali kak oblizani grof v službi kajzerjeve propagande — ali — ali — jaz ne vem, kje tiči tista prokleta razlika — ne vem pa ne vem — — vrag naj razume vse skupaj! . . .

—

Zopet bodo zapeli zvonovi, lepo bodo bingljali in bongljali in zapevala se bo tista lepa in silno stara pesem: "Mir ljudem, ki so dobre volje . . . " Mi bomo pa strmeli, meneali si oči, gledali debelo, napenjali ušesa in poslušali ter poslušali, a ko nam bo zadosti, se bomo prijeli za glave in jih sočutno vprašali: Zakaj se vam je zmešalo???

—

Hudomušneži si šepetajo, da bo Ford dal vsakemu vojaku na evropskih moriščih — pet dolarjev, kajzerju, sultanu in carju pa po en avtomobil, in s tem bo konec vojne. Bog mu daj srečo!

Kralj na Betajnovi.

Slovenci v Chicagu smo imeli dne 28. novembra priliko prisustvovati izredni slavnosti, namreč proslavi 500 letnice mučeniške smrti velikega Čeha Jana Husa, ki je umrl na grmadi za svobodo pod kruto roko Rima oziroma razbesnelih fanatikov in privržencev rimo-katoliške cerkve. Da bi dostojno povečičal spomin na veliko zgodovinsko tragedijo, je uprizoril Slovenski socialistični klub št. 1 velepomembno Cankarjevo dramo "Kralj na Betajnovi". Igra sama na sebi je globoke misli, poleg tega pa težka v proizvajanju; kljub temu pa so igralci častno rešili svojo težko nalogo.

Glavna oseba te globoke drame je Jožef Kantor, fabrikant, katerega je predstavljal g. Etbin Kristan. Tu naj omenim, da ni mogla režija izbrati boljšega moža, ki bi bil tako živo, tako nepretirano predstavljal Kantorja kralja Betajnove, kot ga je g. Kristan. Kretnja, govor, naglasi in moč hipnoze, s katero je prepričal, si pridobil zaupanje in vero ljudstva, predvsem pa svoje družine, je bilo mojstrsko izvršeno ter upam, da bomo zopet kmalu imeli priliko prisostvovati enakim prizorom.

Drugo glavno vlogo, Maksa, sina nekdanjega štacunarja in krčmarja Krnca, kateremu je Kantor vzel nepoštenim potom skoro vse imetje, je tudi prav dobro pogovodil g. Karel Vesel, ki je s tem nastopom pokazal, da je sposoben igrati vlogo mladeniča istotako kot vlogo starčka. Vlogo Nine je prav dobro izvršila gdč. Mary Vesel; odlična je bila v vlogi Francke, Kantorjeve hčerke gdč. Josefina eVsel, v glovi Kantorjeve žene Hane pa ga. Hren. Gd. A. Miško je prav dobro personificiral Krnca. Največjo pozornost pa je vzbudila Lužarica — ga. M. Udovič s svojimi otroci, njen soprog pa g. Fr. Udovič je pogodil vlogo župnika nepričakovano dobro. G. Ivan Molek, ljubinec, je imel silno nehvaležno vlogo, ter jo vkljub temu, da je moral biti "hladen ljubinec", prav dobro dovršil. Kar se tiče drugih oseb, kakor tudi Pepčeta in Franceljna, moram reči, da so bili na mestu. Pripomnim pa naj, da bi prav nič ne škodovalo, ako bi se govorilo glasneje spričo dejstva, da ni dvorana zgrajena tehnično za uprizarjanje dram, ampak za plese in se v takih dvoranah porazgubi glas govornika tako, da ga osebe, sedeče pri vratih, ali sploh ne slišijo ali pa ne razumejo.

Občinstvo samo pa bi prosil, da se vzdrži med tem, ko je oder odprt vsakega ploskanja in govorenja, kakor tudi hoje, kajti s tem se silno motijo igralci sami in se lahko spravijo v nervoznost, kar škoduje le celokupnosti.

S to igro se je pokazalo, da se tudi med Slovenci v Chicagu dobe sposobne osebe, katere so tudi vnete za dramatiko. Dobro in priporočljivo bi bilo, da ustanovi socialistični klub dramatičen odsek, katerega člani oz. igralci bi bili lahko tudi oni, ki niso člani stranke, kajti dramo je smatrati za mednarodno, ker je umetnost; umetnost pa lahko goje vse stranke, ne da bi bilo potreba prekoračiti ustavo te ali one stranke. Dramatika je najboljša učiteljica in moraličen uspeh je gotov kakor se je pokazalo dne 28. nov. Radi tega torej bo vsak izmed nas priložil kamen k temelju napredka in izobrazbe, da se udeleži ter vsestransko pripomore slovenski dramatiki.

Navzoč.

Neki Amerikanec, ki se je vrnil iz Italije, pripoveduje, da so vse obljube o pomoči, ki jih bo Italija dala zaveznikom enkrat na Galipoli, drugič v Srbiji, pa zopet v Albaniji, neresnične. Italija hoče le ob Jadranskem morju iztrgati zase, čimveč more, sicer se pa noče zameriti Nemčiji, kateri še do danes ni napovedala vojne. To mnenje smo že davno povedali.

Vabilo na veliko plesno veselico,

katero priredi

socialistični klub štv. 13 v Sygan, Pa.

Veselica se vrši na starega leta večer, to je

dne 31. decembra 1915

in sicer v dvorani društva "Bratstvo" štv. 6 S. N. P. J.

Začetek točno ob sedmi uri zvečer.

Priporočamo se za mnogobrojno udeležbo, in prijazno vabimo na našo veselico vse občinstvo v tukajšnji okolici. Za postrežbo in izvrstno zabavo bo skrbel za to izvoljeni odbor.

Na veselo svidenje na starega leta večer vas uljudno vabi

ODBOR.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIC

324 BROAD STREET TEL. 1475 JOHNSTOWN, PA.

"AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR"

ZA LETO 1916

je izšel. Koledar je vezan v trde platnice, šteje 240 strani in ima sledečo vsebino:

SPISI.

Koledar za leto 1916. — Stoletna pratika. — Splošen kalendarij in zbirka raznih podatkov (Naše osolnčje. Zemlja in luna. Stanje planetov 1916. Volilni koledar. Časovna razlika. Množitvena tabela. Časovna mera. Mere v Zedinjenih državah. Razlika med ameriško in evropsko metriško mero. Nepismenost v Zedinjenih državah. Obrestna tabela. Slovensko prebivalstvo v Zedinjenih državah. Največje stvari na svetu. Smrtna kazen v Zedinjenih državah. Monroe-doktrina. Ženitveni zakoni in razporoka. Kako so poklici razdeljeni v Zedinjenih državah. Državljanska pravica. Naturalizacijski zakon. Koliko je civilnih zveznih uslužbencev. Kolonije Zedinjenih držav. Kanada in Mehika. Republike v južni in centralni Ameriki. Vladni sistem v Zedinjenih državah. Proglas neodvisnosti. Ustava Zedinjenih držav. Kako je bila ustava z dodatki sprejeta.) — Letni pregled. — Ivan Molek: Čemu si rodila sina? (v verzih). — John Reed: Hči revolucije. — Velikani iz davne dobe. — Jože Ambrožič: V krvi. — Ivan Molek: Svoboda (v verzih). — Etbin Kristan: Jan Hus. — Filip Godina: Kako je v Alaski. — Jože Zavertnik: Hlapec? — O duhovih. — Jože Ambrožič: Eden izmed mnogih. — Ivan Molek: Oparnice (v verzih). — Kronani norci. — Ellin-Pelin: Na onem svetu. — Pravljica o Evinem jabolku. — Ivan Molek: Kaj bo po vojni. — Etbin Kristan: Izkušnjava. — M. Arcibašev: Revolucionar. — Jože Zavertnik: Oko postave. — Socialistično gibanje slovenskih delavcev v Ameriki. — Frank Petrič: Poglavje o organizaciji. — Theodore Cvetkov; Zakaj se boje ljudje teme. — Howard Moore: Ostanki barbarizma v civiliziranih ljudeh. — Odlomki. — Ščegetalke. — Oglasi.

SLIKE.

Uvodna slika v dveh barvah. — Planet Saturn. — Če bi se sovražnika zmenila . . . — Stolp biserjev na razstavi v San Franciscu. — Prekucnjeni parnik Eastland. — Mladi Rockefeller. — Stari Rockefeller. — John R. Walsh. — John R. Lawson. — Usmrčenje "nezvestih" v Mehiki. — Mrliči na bojnem polju. — Prizor iz francoskega bojišča. — Kruppov najnovejši mortar. — Kmet koplje grob padlim vojakom v Galiciji. — Nemška vojaška kuhinja. — "Civilni bojevniki" v Belgiji čakajo na smrt. — Otroci v Nemčiji se vežbajo za klanje. — Militaristični duh med otroci na Japonskem. — Ruski vojni ujetniki v Nemčiji. — Inštrukcija žensk za sprevodniško službo na Nemškem. — Francoske čete na pohodu. — Roza Luksenburg. — Karl Liebknecht. — Stavkajoči premogarji na Angleškem. — Čemu si rodila sina? — Dinozaur "Corythosaurus". — Lobanja dinozaura "Corythosaurusa". — Kristus in šrapneli. — Jan Hus. — Kajzerjev grad v Prusiji. — Jan Hus na grmadi. — Vožnja s psi v Alaski. — Prizor iz štrajka v Bayonne. — Žrtve prekucnjenega parnika Eastlanda. — Kako so vlekli utopljence iz Eastlanda. — Dolina bakrenih rudnikov v Bingham Canyonu, Utah. — Brezplačna vožnja za delom na farme. — Prizor z rusko avstrijskega bojišča. — Ruska carinja in carjevič, pokazujoča sledove bolezni. — Charlotta, blazna "mehiška cesarica". — Babilonska tablica s pravljico o prvem grehu. — Dva francoska vojaka — in samo dve roki. — Slov. soc. klub v Clevelandu, O. — Slov. soc. klub v Canonsburgu, Pa. — Slov. soc. klub v Dunlo, Pa. — Slov. soc. klub v Syganu, Pa. — Jugoslov. soc. skupina v Huntingtonu, Ark. — Slov. soc. klub v Frankinu, Kans. — Slov. soc. klub v Clintonu, Ind. — Slov. soc. klub v Dunkirku, Kans. — Slov. soc. klub v Jenny Lindu, Ark. — Slov. soc. klub v Rock Springsu, Wyo. — Slov. soc. klub v Superior, Wyo. — Slov. soc. klub v Kenoshi, Wis. — Frančiška Tratnik. — Josip Dernač. — Ernest Untermann. — Ralph Korngold. — May-Wood Simons. — Chas. Ed. Russell. — Mm. E. Rodriguez. — John C. Kennedy.

Skupaj 64 SLIK.

ZEMLJEVIDNI OBRAZCI.

Bojni pas v Belgiji in Franciji. — Rusko-nemško-avstrijski bojni pas. — Avstrijsko-italijanski bojni pas.

CENA 40 CENTOV

s poštnino vred za vse kraje Zedinjenih držav.

Koledar je letos pet centov dražji, ZATO PA IMA 48 STRANI VEČ. Noben slovenski delavec bi ne smel biti brez te zanimive in koristne knjige. Naročite ga še danes. Naročila sprejema

PROLETAREC, 4008 W. 31. ST., CHICAGO, ILL.

Zakon zoper tujce.

V državi New York imajo zakon iz leta 1909., ki izključuje tujce od vseh javnih del. Kontraktorjem, mestom in drugim faktorjem, ki imajo nadzorstvo pri javnih zgradbah, konstrukcijah in delih sploh, nalaga, da nameščajo le ameriške državljane. Višje zvezno sodišče je v pondeljek izreklo, da je zakon ustaven.

Odločba, katero je izdelal sodnik McKenna, pravi, da je smatrati poseganje v pravice mest, zaradi česar je bila tožba vložena, za lokalna vprašanja, s katerimi se zveznemu sodišču ni baviti. Država, ki mora paziti na denar prebivalstva, ima pravico določati, kako in pod kakšnimi pogoji se naj izdaja javen denar. To velja za dela, ki jih oddaja država sama, pa tudi za tista, ki jih odjajalo mesta kot njene poslovne agenture. Postava tudi ne nasprotuje pogodbi z Italijo, ker se nanašajo pravice, ki so v njej zajamčene, le na varstvo oseb in imetja.

Za državo New York je ta razsodba praktično manjšega pomena, ker je bil zakon medtem tako izpremenjen, da daje državljanom le prednost prd nedržavljani. Načeloma je pa važna za druge podobne slučaje in kot pravilo za zakonodaje, ki bi eventualno vpeljale enake ali podobne zakone in ki sedaj vedo, da jih višje zvezno sodišče ne smatra za protiustavne.

Prvotni zakon v državi New York je bil sprejet na željo nekaterih ondotnih unij, ki so vpoštevale, da delajo tuji delavci za mnogo nižje plače kakor ameriški, ki zaradi tega ne dobe dela pri javnih stavbah. Kar se nas tiče, se ne bi nič posebno ogrevali za tak zakon, in sicer ravno v interesu delavskega gibanja ne. Z njim se ustvarjata dva razreda delavstva, seje nasprotje med domače in tuje, zadnji, kar jih ni dovolj zavednih, se pa pehajo v tabor, iz katrega dobivajo kapitalisti v času stavke tem lože skebe,čim bolj se povdarja podrejenost inozemcev. Prava politika unij bi bila ta, da bi organizirale tuje delavce prav tako kakor domače, ne pa da jih, kakor se godi v mnogih mnogih slučajih, naravnost odbijajo.

Toda — zakon je bil sprejet, in sodišče pravi, da je ustaven. S tem je treba računati.

Problem je dobil znaten praktičen pomen pri stavbi podcestne železnice v New Yorku. Tam so kontraktorji najeli večinoma italijanske delavce. Zastopniki nekaterih organizacij so se tedaj spomnili na zakon ter so zahtevali, da se izvršuje. Nato so odgovarjali kontraktorji, da ne dobe domačih delavcev za taka dela. Če bi bili hoteli govoriti resnico, bi bili morali reči, da jih ne dobe za take plače. Ali zakon je tako določal, morali so odpustiti tuje delavce, domačih za beraške mezde niso dobili, delo je zastajalo in prihajali so v velike stiske.

Pomagali so si. Kontraktorji imajo v legislaturi v Albany več prijateljev kakor delavske organizacije. Ni jim bilo torej posebno težko doseči, da je zakonodaja izpremenila zakon tako, da je nastavljanje tujih delavcev dovoljeno, če ni mogoče dobiti dovolj državljanov. Omenjenih kontraktorjev se torej sodnijski odlok ne tiče; po izpremenjenem zakonu lahko nastavljajo tuje delavce, in seveda jih iščejo tam, kjer zahtevajo najmanj.

Toda odlok zveznega sodišča sedaj eksistira. Kjerkoli bo hotela kakšna legislatura izključiti tuje delavce od javnih del, bo to lahko storila.

Kaj pomeni to za tuje delavce, tudi za naše rojake?

Če nočejo postati trajno delavci nižjega razreda, kar bi oškodovalo njih lastni položaj in delavsko gibanje sploh, morajo na eni strani gledati, da postanejo ne le člani unij, ampak da dobe tam tudi primeren vpliv, na drugi strani pa ne smejo zamuditi časa, ko morejo postati državljani. Odlok sodišča kaže, da je to zanje ne le politično, temveč tudi gospodarsko največje važnosti.

Ravno po obsodbi Bueuza in njegovih tovarišev zaradi kršenja ameriške nevtralnosti se je vršila v New Yorku seja Nemškega Historičnega Društva. Navzoči so izvolili za častnega člana bivšega ameriškega ravnatelja Hamburg-ameriške družbe, dr. Buenza, katerega je zvezno sodišče obsodilo na poldrugoletno ječo. Ko je predsednik naznanil, da je Buenz izvoljen, so mu priredili navzoči navdušene ovacije. Razume se, da ima ta izvolitev pomen demonstracije zoper zvezno sodišče in zvezno vlado. Najbrže pa Zedinjenih držav zaradi tega ne bo bolela glava. Bilo bi žalostno, če bi jih.

V Indianapolis so dognali, da so se glasovi volilcev kupovali po en "dime". Veliko mora biti prepričanje takih volilcev, če ga sami ne cenijo više kakor na deset centov. A kakršni so volilci, taki so tudi njih zastopniki. Kdo naj išče pri njih kakšno prepričanje?

Milwaukee Gold Mining Co. je šla v bankrot. Premoženja ima 17,719 dol., dolga pa 58,773 dol..

Delavec brez zavednosti je kakor vojak brez puške.

Stranka

ZAPISNIK SEJE EKSEKUTIVE J. S. Z.

dne 6. novembra 1915.

Navzoči so Krpan, Godina, Kokotovich, Petrich, Bajskich, Suša, Hren, Dubravac, Šavs, Žikić, Mrgole in Polovina. — Od urednikov sta navzoča Kristan od Proletarca in Cvetkov od Radničke Straže.

Predseduje Šavs. Zapisnik zadnje seje se prečita in sprejme. Prečita in na znanje se vzameta resignaciji Belamaricha kot člana eksekutive in Trstenjaka kot člana nadzornoga odbora. Prvemu ni mogoče prihajati na seje, drugi je pa odpotoval v Detroit, Mich.

Klub št. 1 v Chicagi naznanja, da imenuje začasno sodr. Mrgoleta mesto odstopivšega člana Aleša v eksekutivi. To se vzame na znanje, na seji konference pa se ima njegova izvolitev potrditi.

Dalje se nalaga gl. tajniku, da sporoči tajniku konference, naj pride na dnevni red prih. konference tudi spopolnitev izpraznjenih mest v eksekutivi in nadzornem odboru.

Klub št. 102 v Buckley, Was., poroča, da je vsled slabih delovnih razmer klub primoran prenehati s poslovanjem. Se vzame na znanje.

Tajnik kluba št. 28 v Roslyn,Wash., vprašuje, če more klub sprejeti za člana osebo, ki je že prej bil član, pa je ob priliki lokalnih volitev glasoval za nesocialističnega kandidata. — Nalaga se tajniku zveze, naj dobi od klubovnega tajnika poročilo, če je bil dotičnik tedaj, ko je glasoval za ne socialističnega kandidata, član kluba in če je imela takrat socialistična stranka tamkaj svojega kandidata. Zadeva se reši, ko pride odgovor.

Prečita se list skandinavskega kluba v Rockford, Ill., ki želi podporo za nameravan predlog, potom katerega naj bi se, če bi bil sprejet, vršila poganja za spojitev S. L. P. s S. P. List se vzame na znanje in zaključi, da se izdelajo glasovnice in pošljejo našim klubom, da ta predlog pri skupni stranki podpro in opravomočijo, da pride na splošno glasovanje.

Glavni tajnik poroča, da sta se v mesecu oktobru pridružila zvezi dva nova kluba in sicer eden v Rokville, O., drugi pa v Dorrisville, Ill. Članskih mark se je razpečalo 1669, in sicer 1636 rednih in 33 izjemnih; poleg teh je bilo danih še 10 dualnih mark. Blagajniku za fond zvezne tiskarne je bilo odračunano $82.80. Od bivše organizacije št. 17 v Chicagi, je bilo odračunano $21.29. — Poročilo se vzame na znanje, poleg se pa še odobri $10, ki jih nakaže gl. tajnik za seštevalni stroj, ki je imetek narodnih federacij.

Ker v odsotnosti več nadzornikov pri zadnji reviziji zveznih knjig ni bilo mogoče pregledati knjige Rad. Straže, se sklene, da pregledata te knjige sodr. Mavrich in Kokotovich.

Odbor, ki je imel nalogo izdelati za tajnika opravilnik, poroča da je opravilnik gotov. Po kratki reviziji se opravilnik z nekaterimi popravki sprejme.

B. Žikić, zapisnikar.

P. S. — V zadnjem zapisniku je bil pomotona izpuščen odbor od strani J. S. Z. za Jugosl. akademijo. Ti so Kristan, Petrich in Žikić.

NAZNANILO.

Clonton, Ind.

Jugoslovanski soc. klub štv. 41 v Clinton, Ind., pozivlja vse sodruge in somišljenike socializma, da se udeleže prihodnje klubove seje, na kateri s bode razpravljalo več važnih stvari. Na dnevnem redu je tudi volitev odbora za leto 1916.

J. Musar, tajnik.

Radley, Kans.

Vsem sodrugom in sodružicam v Crawford County, države Kansas na znanje!

Prihodnja skupna konferenca J. S. klubov v Crawford Co. se bo vršila dne 19. decembra t. l. v Franklin, Kans., v navadni dvorani ob 2. popoldan. Sodrugi in sodruginje, pridimo skupaj in posvetimo svoj prosti čas delu za našo boljšo bodočnost in za razvoj socializma. Misliti in vediti moramo, da pridemo skupaj le preprosti delavci in trpini, in zato je naša sveta dolžnost, da se shajamo in se skupno posvetujemo za odpravo današnje mezdne sužnosti in da gradimo temelj, na katerem nam bo zasijala boljša bodočnost, in na katerem bodo nam delavcem odpadli okovi kapitalističnega suženstva. Torej sodrugi in sodružice, bodimo vneti za socializem in z navdušenjem prihajajmo na naše seje in konference!

Sodrugi, naprej za socializem!
John Goršek, tajnik konference.

NAZNANILO IN VABILO.

Neffs, Ohio.

Jugoslovanska socialistična kluba štev. 2. v Glencoe, O., in št. 26 v Neffs, O., sta sporazumno sklenila povabiti vse Jugoslovanske socialistične klube v tem okrožju na

SKUPNO SEJO,

ki bo dne 2. januarja 1916. ob 11. dopoldne v Dernočevi dvorani v **Neffs, Ohio.**

Na dnevnem redu je predmet: Bodoče volitve in ustanovitev konferenčnega odbora.

Sodrugi iz krajev Neffs, Glencoe, Bellaire, Bridgeport, Steubenville in Maynard so vabljeni, da pošljejo svoje zastopnike na sestanek. Vstop je vsakemu dovoljen.

Sodrugi! Leta 1916 imamo nacionalne volitve. Že to nas mora napotiti, da zberemo svoje moči in privedemo svojo organizacijo do vrhunca, da dosežemo čim večji uspeh.

S socialističnim pozdravom
Ignac Žlemberger.

TAJNIKOM SOC. KLUBOV, ZASTOPINKOM IN POSAMEZNIKOM.

Meseca januarja bode minulo deset let, odkar je začel izhajati Proletarec. Uredniški odbor lista je sklenil, da v spomin desetletnice izide Proletarec v olepšani izdaji. Posebnih pismenih vabil za skupne in večja naročila ne bodemo razposlali; pač pa naj vsakdo, kateri želi več iztisov te interesantne številke, izreže kupon in pove, koliko številk naj mu pošljemo. Cene za to slavnostno izdajo, katera izide dne 4. januarja 1916, se vidijo na drugem prostoru lista. Vsa naročila mora imeti upravništvo v rokah najkasneje do 31. decembra. Na naročila, katera bi prišla pozneje, se ne bodemo mogli ozirati.

Upravništvo Proletarca.

TAJNIKOM, ZASTOPNIKOM IN POSAMEZNIKOM.

Naš "Družinski Koledar" je izšel. Da ne bo nepotrebnega povpraševanja in pisarjenja, naj si vsakdo zapomni sledeče:—Koledar stane 40 centov, za kar ga naročnik dobi poštnine prosto. Kdor jih naroči več kot 10 skupaj, jih dobi od 10 do 25 po 38 centov; od 25 do 50 se dobe po 37 centov; kdor jih pa naroči več kakor 50, jih pa dobi po 35 centov komad.

Manjša naročila pošljemo po parcelni pošti, večja pa po expresu. Tudi letos bomo po expresu tako pošiljali koledarje, kakor smo jih lansko leto, to je, da ne plačamo takoj mi, pač pa tisti, ki jih je naročil. To je zaradi tega, ker expresna družba mnogo bolje pazi, da se blago ne izgubi. Naročnik naj nam potem nagnani, koliko je plačal expresa, nakar mu stroške povrnemo.

Koledarjev se je tiskalo le gotovo število, in kdor ga hoče dobiti, naj ga takoj naroči. Lansko leto bi jih bili lahko najmanje en tisoč več prodali, ako bi jih bili imeli.

Tajnikom soc. klubov, društev, zastopnikom in drugim priporočamo, da naj koledarje kolikor mogoče naročujejo skupno. Na ta način so koledarji cenejši za Vas, mnogo nepotrebnega dela pa prihanjenega za vse. Klubi, ki so že naročili koledarje, plačali jih bodo pa pozneje, naj pri pošiljanju denarja izrecno povedo, da so koledarje že prejeli, ker drugače bi se znalo pripetiti, da bi jim iste ponovno poslali, za prve jih pa tirjali. Najrajši vidimo, da se nam denar pošlje po "Money Order".

Upamo, da bo koledar vsakemu všeč. Niti Angleži, ki imajo ogromno literaturo, ne prodajajo novo izišlih knjig za tako nizko ceno.

Upravništvo.

LISTU V PODPORO.

J. Kosmač, West Newton, Pa 20c. — Thomas Pavlin, Roundup Mont. 65c. — Rodoljub Joe Hribernik 11c. Ptg. Vesela družba pri Julijani Doskoblar v Glencoe, O 20c Ptg. — Frank Karlin, Ronald Wash. 25c. — Anton Zalar $1.00 Anton Semec 50c., Anton Stražisar 25c., And. Gaberšek 25c., Michael Jug 25c., Pavel Krpan 50c. Joe Černilogar 25c., John Glavan 25c., Jernej Kranjec 25c., Joe Podobnik 25c., Joe Debelak 25c. Nick Tomšič 25c., Vsi v Milburn W. Va. — Jerry Sturm, Oakley Wyo. 25c. — Anton Šular, Mulbery, Kans. 35c. — Čep pri Smetani 25c. — **Skupaj $6.51. Zadnji izkaz $569.30. Vsega do danes $575.81.**

ZASTOPNIKI PROLETARCA

ARIZONA.
Lowell in okolica: William Krall, box 3596.

ARKANSAS.
Fort Smith—Jenny Lind: Frank Gorenc F .F. D. 3, Box 165.
Huntington: Karol Petrič, box 204.

COLORADO.
Leadville: Joe Zakšek, 310 W. 2nd St.
Pueblo: Charles Pogorelc, 508 Moffat St., Anton Oblak, 1235 Taylor ave. in Jos. Hočevar.

INDIANA.
Clinton: Karol Poglodič, L. Box 92.
Indianapolis: J. Bruder, 710 Holmes st.
Kokomo: Louis Zakrajšek, 803 W. Woodland Ave.

KANSAS.
Breezy Hill in okolico: W. M. Smolnik.
Columbus: Martin Jurečko, R. R. 3, box 60.
Corona: Blaž Mezori, box 162.
Dunkirk Pittsburg: Thomas Wolk, R. R. box 172.
Franklin—Girard: Fr. Wegel, box 38.
Frontenac: John Bedene, box 154; Jos. Umek, box 7.
Mulberry: Anton Sular R. F. D. 1.
Pittsburg: Andrej Podlesnik R. R. 8, box 102; Jakob Selak R. R. 8.
Radley: John Goršek, P. O.
Stone City: Mike Fine, box 496.

MICHIGAN.
Detroit: F. C. Oglar, Joe Preimer in Thos. Petrič.

MINNESOTA.
Chisholm: Math. Richter, box 308.
Ely: John Teran, box 432; Fred. Wider, box 342 in Ignatz Praznik, box 542.
Eveleth: Jacob Ambrožič, 419 Pierce st.
New Duluth: Albert Hrast, 811—95th Ave.

MISSOURI.
St. Louis: V. Cainkar, 2213 Gravois av.

MONTANA.
Bear Creek: Frank Daniček, P. O.
Butte: Ig. Bozovičar, 2337 Walnut St.
East Helena: J. B. Mihelich, L. B. 200.
Klein: M. Meznarich, box 127.
Red Lodge: John Gerkman, box 44.
Roundup in okolica: Frank Novak, box 136.

NEW YORK.
Little Falls: Frank Gregorka, 2 East Casler Street.
New York City: L. Markun, 129 E. 29. St.

OHIO.
Cleveland: John Prostor, 5805 St. Clair Ave., Anton Pozareli, 5810 Prossa Ave., Math Petrovčič, 1096 E. 67. St., Andrej Bogataj, 6906 St. Clair ave., Edward Branisel, 6025 Glass ave. in Louis Stegovec, 1107 E 61 St.
Collinwood: Anton Kužnik, 452—158th St., Gustav Kabaj, 446 E. 156th St., Jos. Skupek, 1107 E. 61st St., in Joe Kunčič, 439 E. 156th St.
East Palestine: Jack Istenich, 436 E. Martin St.
Girard: Frank Ban, box 365.
Glencoe: Nace Žlemberegr, L. Box 1.
Lorain: Geo. Petkovšek, 1717 E. 29th St.
Struthers: John Rayer, box 540.
Wooster: John Križmančič, box 360.
Youngstown: John Petrič, box 680 in M. Urbas, box 431.

OREGON.
Oregon City: Frank Sajovic, 131—18th St.

OKLAHOMA.
Adamson: John Zabavnik, box 31.
Red Oak: Joe Kogej, box 3.

PENNSYLVANIA.
Potovalni zastopnik za celo Pa. Louis Brie.
Beadling: Mart. Letinski, box 93.
Bessemer: Louis Hribar, P. O.
Broughon: Jacob Dolenc, box 181.
Canonsburg: John Koklich, box 276.
Claridge: John Mlakar, box 68, in Fr. Zurman, box 255.
Conemaugh: Andrej Vidrich, Anton Gabrenja, Frank Podboj in Frank Pavlovič, box 523.
Darragh: Karol Slavič, box 252.
Dunlo: Frank Kaučič, box 72.
Fitz Henry: Frank Indof, box 113.
Forest City in Vandling: Frank Rataic, box 685 in Anton Drasler, box 9.
Garrett: Stephen in Mrs. Zabric, R. F. D. box 53.
Greensburg: Frank Matko, Key Stone Hotel.
Herminie: M. Žumer, box 351.
Irwin: John Tršelj, R. F. D. 3, box 106.
Johnstown: Math. Gabrenja, R. F. D. 1, box 120, in Jacob Kocjan, 274 Luneu St.
Lloydell: Anton Grbec, box 35.
Manor: Fr. Demšar, box 253.
Marianna: Louis Mihevc, box 25.
Meadow Lands: Jos. Bizjak, box 253.
Morgan: J. Kvartič, box 453.
Pittsburgh: Blaž. Novak, 6568 Rowan Ave.
Reading: John Pezdirc, 343 River St.
Smithton: Joseph Radisek, Central Hotel.
South Fork: Jakob Rupert, box 238, So. Fork.
W. Newton: Jos. Zorko, R. F. D. 3, box 59.
Wickhaven: Luka Kralj, box 68.
Willock: Jak. Miklaučič, L. Box 3.

UTAH.
Murray: Vinc. Braniselj, box 1.
Scofield: John Brezovar, box 27.
Winterquarters: John Reven, box 108.
Blackhawk: Fr. Derganc.

W. Virginia.
Davis in okolica: Jos. Skuk, box 348.
Thomas: Frank Kocjan, box 272.
Milburn in okolica: Anton Stražišar.

WASHINGTON.
Roslyn: John Zobec, box 19.

WISCONSIN.
Kenosha: Frank Žerovec, 18 Howland Ave.
Milwaukee: Ig. Kušljan, 229 — 1st ave. in John Kraine, 371 National Ave.
West Allis: Frank Puncar, 477 — 53rd Avenue in Frank Bender, 471—53rd Ave.

WYOMING.
Reliance: Lovr. Ušeničnik, box 96.
Rock Springs: Math Batich, box 427 in F. S. Tavcher, 674 Ahsay Ave.
Sublet: Anton Blasich, box 75.
Superior: Lucas Groser, box 341.

ILLINOIS.
Aurora: John Blaschitz, R. F. D. 4, box 68.
Chicago: Frank Aleš, Frank Zajc, 4008 W. 31 St., Mike Kastrun, 3022 Van Buren St. in Frank Barbič, 2243 W. 23 St.
Cicero: Frank Mrgole, 5028 W. 25. Pl.
Johnston City: John Slivnik, box 599.
La Salle: Vencel Obid, 438 Berlin St. in John Rogel, 427 Berlin St.
Livingston: Frank Krek, P. O.
Nokomis: John Mekinda, box 607.
Nokomis in okolica: Frank Deželak, box 317.
Za Oglesby: Tom. Kralj, La Salle, Ill.
Springfield: Frank Bregar, 1701 Peoria Road.
Panama: Jos. Ferjančič, box 10.
Staunton: Anton Ausec, box 158 in Joe Mostar, box 351.
Waukegan—North Chicago: John Zakovšek, 318 South Ave., in Paul Peklay, 220 Belwedere St.
Witt: John Zupančič, box 34.

VABILO.

Conemaugh, Pa.

Vsem društvom, spadajočim v "Slovenski Izobraževalni Dom" se naznanja, da se vrši seja dne 19. decembra 1915. Na tej seji se bode volil izvrševalni odbor S. J. D. za leto 1916.

Člani vseh društev se opozarjajo, da se te seje sigurno udeleže, da ne bó potem nepotrebne kritike.

Odbor S. J. D.
(Advert.)

POZOR!

Išče se izurjen godbovodja. Slovenec ali Hrvat, kateri je zmožen podučevati godbo na pihala. Pojasnila daje: John Klun, box 587 Chisholm, Minn.

(Adver. 5x)

IŠČE SE

sin umrlega Blaža Bernarda, in sicer zavoljo njegove zapuščine. Prosimo cenjene rojake širom Amerike, da ako kdo ve zanj, naj nas obvesti, ali pa naj se sam oglasi na naslov: John Gornik, box 185 Maryville, Ill.

(2x adv.)

Prijatelji, kaj nam boste poslali kot darilo za Božične in Novoletne praznike. Veste kaj bi mi najrajše imeli? Vsak star naročnik naj nam pridobi vsaj enega novega naročnika!

Brezuspešno podjetje.

Pri vse mkar podjamemo, moramo imti gotov namen sicer je to podjetje brezuspešno. To je posebno resnično pri zdravljenju kake bolezni. Vedeti moramo, zakaj rabimo gotovo zdravilo in ne drugo; mi moramo vedeti, kakov učinek pričakujemo. Dobrodelni učinek nekaterih zdravil je obče znan, kot od Trinerjevega ameriškega zdravilnega grenkega vina v bolezni prebavnih organov, pri bolečinah in krčih v želodcu ali črevih, posebno pri zapeki in njenih komplikacijah. Dobro je tudi pri nervoznosti, pomanjkanju krvi, bledici, telesni slabosti. Ako bi imeli katero teh bolezni, zanesite se na Trinerjevo ameriško zdravilno grenko vino in ne iščite drugih zdravil.

V lekarnah. Cena $1.00. Joseph Triner, izdelovalec, 1333—1339 So. Ashland ave., Chicago, Ill.

Trinerjev liniment je eno najjačjih sredstev za drgnenje telesa v slučaju bolečin, revmatičnega ali neuralgičnega izvora, posebno ako so omejene za posamezni sklep ali mišico. Imejte ga v hiši. Cena 25 in 50c, po pošti 35 in 60c.

Moderno urejena gostilna
VILLAGE INN
s prostranim vrtom za izlete
MARTIN POTOKAR,
Ogden Ave., blizo cestno železniške postaje, Lyons, Ill.
Telefonska štev.: 224 m.

Dr. Richter's Pain Expeller
za revmatične bolečine, za bolečine otrpnelosti sklepov in mišic.
Pravi se dobi le v zavitku, kot vam kaže ta slika. Ne vzemite ga, ako nima na zavitku naše tržne znamke s Sidro.
25 in 50 centov v vseh lekarnah, ali pa naročite si naravnost od
F. Ad. Richter & Co.
74-80 Washington Street,
New York, N. Y.

CARL STROVER
Attorney at Law
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
St. sobe 1009
133 W. WASHINGTON STREET
CHICAGO, ILL.
Telefon: Main 3989

Dr. W. C. Ohlendorf, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.
Zdravniška preiskava brezplačno—plačati je le zdravila. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 pop.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicago živeči bolniki naj pišejo slovensko.

J. A. FISCHER
Buffet
ima na razpolago vsakovrstno pivo, vino, smodke, i. t. d.
Izvrstni prostor za okrepčilo.
1700 W. 20th St., Chicago, Ill.
Tel. Lawndale 1761

PHONE; CANAL 3014
POZOR! SLOVENCI! POZOR!
SALOON
s modernim kegljščen
Bivši Martin Potokar place
Sveže pivo v sodčkih in buteljkah in druge raznovrstne pijače ter unijske smodke. Potniki dobe čedno prenočišče za nizko ceno.—Postrežba točna in izborna. — Vsem Slovencem in drugim Slovanom se toplo priporočata
JAZBEC & OMAHEN
1625 S. Racine Ave., Chicago, Ill

Socialistične slike in karte.
"Piramida kapitalizma", s slovenskim, hrvatskim in angleškim napisom.
"Drevo vsega hudega" s slovenskim napisom.
"Zadnji štrajk" s hrvatskim napisom.
"Prohibition Dope" z angleškim napisom.
Cene slikam so 1 komad 15c; 1 tucat $1; 100 komadov $7.00.
Cene kartam: 1 komad 2c! 1 tucat 15c, 100 komadov 70c.
Poštnino plačamo mi za vse kraje sveta.
INTERNATIONAL PUB. CO.
1311 E. 6th St.,
Cleveland, Ohio.

MODERNA KNIGOVEZNICA.
Okusno, hitro in trpežno delo za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.
Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.
BRATJE HOLAN,
1633 Blue Island Ave.,
(Adver.) Chicago, Ill.

DOPIS.

Kokomo, Ind.

Nisem še čital dopisa iz te naše naselbine v Proletarcu. Ne vem, kaj je vzrok, da se tukaj tako malo zanimanjo za delavsko stran ko. Če prav je malo nas Slovencev tukaj, vendar hodi nekaj listov v Kokomo. Zakaj bi pa druge liste in kapitaliste podpirali, zakaj bi svojega odstranili? Prvi je Proletarec, potem drugi, ako ga hoče imeti. Pa jaz sem mišljenja, da Proletaree dovolj pouči; ako ga bomo brali, se bomo tudi dosti naučili iz njega. V tem listu se človek bolj izobrazi, kot pa v Clev. Ameriki; v št. 96. je pisal ta list nekje iz W. Va., J. Zad., poročal je o delavskih razmerah in se je pohvalil, da niso pod ničlo; plača je primerna, največja plača je $2.15, 2.10, 1.75 in 1.60. Torej plača je "primerna"; delati se mora za žive in mrtve za to dobro plačo $1.60 in tako dalje. Kaj si misli tak človek? Nemara ni večje plače na svetu? Pa ni zamere, ko take liste bere, ki nič nepišejo o delavstvu; da bi bral Proletarca, potem bi bil druzega mišljenja, kajti ta list ti odpre oči, da spoznaš, kaj je kapitalizem. Dragi rojak, gotovo je kak zastopnik ali naročnik Proletarca blizu tebe, da se naričiš .Ako boš bral, se boš tudi naučil, kake ogromne dobičke ima kapitalizem od vas. Vi dobite le majhen procent od vaših žuljev. Rojaki, tu je zgled, kakšno plače imamo. Plača $1.60 v strojarni; pa greš v prodajalno kupit košček podplatov, boš pa drago plačal.

Zatorej rojaki in rojakinje, pojdimo iz teme na svetlo; prižgimo luč. Tukaj nimamo socialističnega kluba, ustanovimo ga, da se kaj poučimo o delavstvu; nam je treba pouka in združenja. Delavci skup, potem smo močni dovolj, da kapitalistični sistem pomandramo. Kateri rojak nima še delavskega lista Proletaca, naj si ga naroči; lahko bi bilo sram delavca biti brez svojega lista v hiši.

S proletarskim pozdravom

L. Z.

ZAVEZNIK PRUSIJE.

Nebeški bog je militarist; in sicer je zaveznik Prusije. To je vnovič povedal feldmaršal Mackensen, kateremu zatemnjuje doslej le še stari Hindenburg slavo. Pred kratkim je dobil od okrajne sinode v Hohensalza brzojaven pozdrav, na katerega je odgovoril:

"Danes pred enim letom sem se pripravljal v Čenstohovi, da prepeljem podrejeno mi armado v Hohensalza. Odtedaj ni dovedel veliki zaveznik prusovstva, naš gospod Bog, le to podjetje, do zaželjenega cilja; tudi nadalje je bil vidno z menoj v Galiciji, ob Bugu in sedaj ob Donavi. Wloclawek, Gorlice in Belgrad označujejo začetek operacij, pred katerimi je velik cilj in katerih uspeh ga je v prvih dveh slučajih še presegel in ki doseže z božjo pomočjo tudi zadnji cilj, da premagam s podrejenimi mi četami tudi najtežjo nalogo. Njim gre poleg Boga čast in hvala. V zaupanju v tako pomoč se ne ustraši voditelj niti najdrznejših sklepov."

Če je nebeški Bog zaveznik Prusije, ni lepo od njega, da ni napovedal vojne ententi. Tako ima ta sovražnika, pa ga še ne pozna in še vedno moli, naj ji pomaga.

MESTO V PLAMENIH.

Mesto Hopewell blizu Petersburga, Va., katero je ustanovila Du Pont Powder Co. in ki je štelo okrog 25,000 prebivalcev, je ogenj skoro popolnoma uničil. Požar je nastal v neki restavraciji ob ¾2 popoldne in šele ob 9. zvečer se je posrečilo združenim požarnim brambam iz vse okolice premagati besneči ogenj. Trgovski del hitro se razvijajočega mesta je ves uničen; plamen je igraje požiral lesene stavbe, katerih je zgorelo okrog 300, in na reševanje imetja ni bilo v tem kraju niti misliti. Sreča je še, da se ogenj ni dotaknil tovarne za razstrelivo, ki je takoj za mestom; če bi bil posegel tja, bi bil lahko povzročil strašno katastrofo.

Škodo cenijo na tri miljone dolarjev. Več sto družin je ostalo brez pristrešja in so jih zvečer spravili v Richmond, Petersburg in druga bližnja mesta, da so prišle vsaj za prvo silo pod streho. Ponoči je šest stotnij stražilo razvaline in zoper plenitve je bila razglašena nagla sodba. Nekega zamorca so linčali, ker so ga prijeli, ko je kradel.

Mirovni apostel Ford.

Oklahoma City Trades and Labor Council naznanja, da gradi Henry Ford v ondotnem mestu novo poslopje za 350.000 dolarjev, njegova kontraktorica, Hodgins Construction Co. iz St. Paul, Minn., pa hoče pri tem delu uvesti načela "odprte delavnice". Tesarji so šli zaradi tega v stavko in prosijo za podporo drugih organizacij.

To je tisti veliki Ford, ki nosi mir v Evropo.

Vilček se je vdal.

Nemška atašeja kapitan Boy-Ed in stotnik von Papen se poslavljata. Nemška vlada ne zahteva več od ameriške, da ji mora natančno naznaniti, zakaj sta se ji zamerila gospoda, ampak se zadovoljuje z razlogom, da sta prišla v dotiko z ljudmi, ki so kršili ameriške zakone. Kajzer je ukazal, naj se vrneta v faterland. Tako je tudi ta zadeva rešena, kakor je želela Amerika, in še enkrat se je pokazalo, da ni treba za vsako zmago prelivati krvi.

Socialistična volitev priznana.

V Oklahoma City je bil socialist Mark Reader izvoljen za šerifa za McCain county. Proti njegovi izvolitvi je bil vložen ugovor; višje državno sodišče v Oklahomi je pa izreklo, da je bila njegova volitev pravilna. Nasprotnikom je ostal dolg nos.

Fordova ladja.

Henry Ford se je s svojo mirovno ekspedicijo odpeljal v Evropo na ladji "Oskar II." To je tista ladja, ki je pripeljala svoj čas "glasovitega" profesorja dr. Cooka, odkrivalca neodkritega severnega tečaja nazaj v Ameriko. Kakor da je ta ladja zgrajena za same bluffarje . . .

Imeniten profesor.

J. Lawrence je profesor nacionalne ekonomije na chicaškem vseučilišču. Te dni je predaval o "kapitalizmu in socialnem nepokoju" ter je obdaril svoje poslušalce med drugim s sledečo modrostjo:

"Zvišane plače niso prinesle delavskim razredom ne boljšega načina življenja, ne boljše vzgoje za njih otroke, niti jih niso vzgojile za varčnost. Višje mezde pomenijo za te razrede le več otrok. Namesto da bi se delavcem zvišavale mezde, naj bi se rajši učili, da bi kaj prihranili od tega, kar dobivajo sedaj."

Bilo bi res vredno vprašati, kaj prinaša takim profesorjem njih visoka plača. Modrosti pač ne.

Miroljubni Wilson.

Dne 10. t. m. je bil predsednik Wilson v mestu Columbus, Ohio, in je tam govoril v trgovski zbornici. Dejal je, če si bodo znale Zedinjene države ohraniti hladno kri, da bodo imele velik vpliv, kadar se bo zopet urejevalo mirno življenje sveta. Trgovstvo je pozival, da naj mobilizira pomožne vire naroda, ki so važno sredstvo deželne obrambe. Naglašal je, da imajo Zedinjene države mirovno nalogo na svetu.

Novo razstrelivo.

Danski inženir Nilsen je izumil novo razstreljivo "aerolit", ki strahovito učinkuje, pri tem pa je jako po ceni in na transportu popolnoma varno. Razstrelivo se sedaj izdeluje za dansko vojno upravo.

Rusko-ameriška trgovina.

Čez Dansko poročajo iz Petrograda: Zveza za pospeševanje rusko-ameriških odnošajev je imela pred kratkim svoje prvo sejo. Poslanec Miljukov je predaval ter rekel, da je izvršila Amerika doslej za Rusijo za poldrugo miljardo rubljev vojnih dobav in da ima izvršiti še dobave za 4 in pol miljarde. Posebna misija za preskrbo kuriva je imela pod predsedstvom trgovskega ministra sejo. Ministrov predlog, da naj se trgovina s premogom monopolizira, je bil sprejet. Ministrstvo je dalo takoj na razpolago 10 miljonov rubljev za odkup lastninskih pravic posestnikov premogovnikov.

Dume ne bo.

Car Nikolaj je zopet odgodil otvoritev dume in državnega sveta. Baje še nista proračunski komisiji obeh zborov dovršiti priprav za proračun. Kakor da ne bi imela duma razun proračuna prav nobenega dela! Reakcija je zopet na površju v Rusiji.
Rusiji.

Japonsko je na straži.

Japonska vlada je poslala več bojnih ladij v Šangaj, kjer je revolucionarno gibanje proti obnovitvi monarhije. Baje hoče japonska vlada ščititi interese svojih državljanov na Kitajskem. Kadar hoče japonska vlada kaj ščititi na Kitajskem, je stvar vedno sumljiva.

Nezdrave šole.

Zdravstveni komisar dr. John Will Robertson v Chicagu je poslal šolski superintendentki Elli Flagg Young pismo, v katerem se pritožuje, da je čez sto šolskih poslopij v mestu nezdravih. Odprtine za ventilacijo so tik pri tleh, igrališča so pokrita s steklenimi drobci, črepinjami, kosci opeke, smetjem i. t. d., stene in stropi so umazani, v šolskih barakah je pokvarjen zrak, vodovodi za pitno vodo niso stalno odprti, v prenapolnjenih prostorih ni dovolj sedežev, vlažnost zraka ni regulirana. V mnogih šolah so igrališča povsem nezadostna. Izmed vseh šol jih ima le 29 dobra igrališča, v 49 se pa napravijo nova.

Pa ljudje še pravijo, da se v javnih napravah v Ameriki ne varčuje!

Pripovedano izseljevanje.

Angleška vlada je odredila vse potrebno, da prepreči izseljevanje mladih, v vojaški starosti stoječih ljudi, ki so se v zadnjem času na ta način skušali odtegniti preteči vojaški službi.

Neka odredba vlade predpisuje, da morajo napraviti vsi mladi ljudje, stari nad 19 let, prošnjo na zunanji urad, predno se smejo izseliti. Če jim zunanji urad ne da potrebnega potnega lista, se ne smejo izseliti ter so za to odgovorni uradniki, katerim je podrejena inspekcija izseljevanja v pristaniščih.

V MIRNEM ČASU.

Krasna slika naravnega bogastva in napredka v mirnem času, pregled svetovne trgovine na suhem in na vodi, zemeljskih produktov in veselo življenje je naslikano na Trinerjevem Koledarju za leto 1916. Ako želite dobiti enega, tedaj pošljite 10c na **Mr. Jos. Triner, 1333-1339 S. Ashland Ave. ChVicago, Ill.** (Advertisement.)

Ena najboljših socialističnih revij v angleškem jeziku v Ameriki je: "INTERNATIONAL SOCIALIST REVIEW." — Izhaja mesečno in stane $1.00 na leto. — Naslov: Int. Soc. Review, 341 E Ohio St., Chicago, Ill.

LOUIS RABSEL
moderno urejen salun
84 460 GRAND AVE., KENOSHA, Wis
Telefon 1199

M. A. Weisskopf, M. D.
Izkušen zdravnik.
Uraduje od 12 A. M. —3 P. M. in od 8—10 P. M. V sredo in nedeljo večer neuraduje.
Tel. Canal 476.
1801 So. Ashland ave.
Tel residence: Lawndale 8996.

James F. Stepina, predsednik.
Christian R. Walleck, I. podpreds.
Emanuel Beranek, II. podpreds.
Adolf J. Krasa, blagajnik.

AMERICAN STATE BANK

Ravnateljski odbor:
Michael Zimmer, načelnik
Emanuel Beranek
Dr. Anton Blankini
Abel Davis
John Fucik
A. V. Geringer
John C. Krasa
James F. Stepina
C. R. Walleck

AMERICAN STATE BANK

1825-27 Blue Island Avenue, blizo 18-ste ulice, CHICAGO, ILL.

Glavnica in prebitek . . . $500,000.00

ODPRTO: Pondeljek in v četrtek do 8½ zvečer, vse druge dneve pa do 5½ popoldan.

10	$1.55	100	$15.45
20	3.10	200	30.90
30	4.65	300	46.35
50	7.75	500	77.25
70	10.80	1000	154.00

Pošiljamo denar v stari kraj in jamčimo, da se pošteno izplača ali pa Vam vrne.

Direktna zveza s Prvo Hrvatsko hranilnico in posojilnico v Zagrebu in njenimi podružnicami.

Pošiljamo denar vojnim vjetnikom v Srbijo, Rusijo, Angleško in Francosko.

Govorimo vse slovanske jezike.

Največja slovanska tiskarna v Ameriki je

Narodna Tiskarna

2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.

Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljskem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. -:- -:- -:-
"PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvene potrebščine kot zastave, kape, regalije, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka

F. KERŽE CO.,
2711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.

Cenike prejmete zastonj. -:- **Vse delo garantirano.**

Naznanilo in priporočilo.

S tem vljudno naznanjam vsem cenjenim odjemalcem, da sem se vsled naraščajočega prometa v moji trgovini, začetkom decembra t. l. preselil iz Jolieta, Ill., v

CHICAGO, ILL., NA 1827 W. 22nd STREET.

Da sem se preselil v večje mesto, ali razširil svojo obrt je jasen dokaz, da je A. Horwatov **importiran kranjski brinjevec, slivovec in tropinovec** v resnici dobra pijača, zato je tudi vsestransko priljubljen.

Edina slovenska importna tvrdka A. Horwat izdeluje iz kranjskih zelišč tudi **Zdravilno grenko vino** in **Kranjski grenčec,** ki prekaša vse druge, tevrstne pijače in je človeku v krepčanje ter zdravje.

Jaz prodajam blago tudi ceneje, kakor katera druga tvrdka, to pa zato, ker opravljam večinoma sam vse posle.

Cenjenim odjemalcem se še vnaprej toplo priporočam.

Z velespoštovanjem

A. HORWAT,
1827 W. 22nd St., Chicago, Ill.

VRNIMO SE!

V lekarnah

Cena $1.00

Prav radi se spominjamo onih dni, ko smo bili krepki in polni zdravja in življenja, in ko si bil v svesti, da je ta svet nebeški raj, poln sreče in veselja za nas. Kaj nas je zadelo, da nismo več onega mnenja; da smo premenili svoje navade in se odtujili od srednje poti, ki se imenuje zmernost v vsaki stvari? Vrnimo se k starim navadam, k navadni hrani, k bolj resnemu delu, k svežemu zraku, a zlasti pa moramo pazno skrbeti za svoje prebavne organe, da preprečimo zabasanost in nje posledice, ter slabost in nervoznost Kakor hitro opazimo nered, ne pozabimo na

Trinerjevo Ameriško Zdravilno Grenko Vino

To zdravilo je jako važnega pomena, ker pospešuje delovanje prebavnih organov in tako nam povrne prejšnje navadno zdravje za dobo dokler zopet ne pademo v razvade.

To zdravilo tudi —

PREKINE BOLEČINE IZ DROBJA,
ODSTRANI ZABASANOST,
DOPRINESE OKUS DO HRANE,
POMAGA PREBAVLJATI,
OKREPČA PREBAVNO MOČ,
OHRANI ORGANE DELAVNE,
ODSTRANI NERVOZNOST.

Urejuje, okrepčuje, daje novo moč, prepreči in odstrani zabasanost, potolaži glavobol, da je pomoč dekletom in ženam v slučaju neprilik, ter vseh drugih enakih boleznih.

Ako hočete preprečiti bolečine, imejte vedno priročno **TRINERJEV LINIMENT** in ribljite telo z njim kadar čutite najmanjšo bolest, bodisi revmatično ali nevralgično Cena 25 in 50c, po pošti 35 in 60c.

JOS. TRINER
izdelovalec,
1333-1339 So. Ashland Ave. Chicago, Ill.